

Tietopyyntötesti-1

HEIKKI KUUTTI, RIITTA SOKKA

Jyväskylän yliopistossa syksyllä 2009 toteutettuun *Julkisuuslakikurssin* liittyi yhtenä osana opiskelijoiden toteuttama erimuotoisten viranomaisaineistojen luovuttamisen testaaminen. Tarkoituksena oli selvittää sekä tiedonpyytäjän yhteistyötä tietopyynnön kohteena olevan viranomaisen kanssa että pyydettyjen tietojen ja aineistojen yleistä julkisuutta ja saatavuutta. Pyydetty tiedot ja aineistot toivottiin saatavan sähköisessä muodossa sähköpostitse. Mahdollisuuksien mukaan tietopyynnot pyrittiin kohdistamaan viranomaisen hallinnoimiin rekistereihin, joista aineistoja voitaisiin saada myös tietokantajournalismiin soveltuvana luettelomuotoisena raakadatana, kuten esimerkiksi *excel*-tiedostoina. Näin saatu aineisto mahdollistaisi sen atk-pohjaisen analysoinnin.

Lähtökohtana tietopyynnöissä ”kadunmiehen rooli”, joskin osa opiskelijoista työskenteli freelance-toimittajina, jolloin heillä oli mahdollista pyytää aineistoja myös journalistisiin tarkoituksiin. Valitun roolin pohjalta testin tulokset eivät välttämättä kuitenkaan anna todennukaista kuvaa journalistisen tiedonhankinnan tuloksellisuudesta. Esimerkiksi tietopyynnössä, joka oli osoitettu tiehallinnolle hirvielänonnettomuuksista tietojen saamista ja keskinäistä yhteistyötä helpotti merkittävästi opiskelijan freelance-toimittajuus. Pyydettyjen aineistojen luovuttamisen lisäksi tietoja oltiin halukkaita myös kommentoimaan ja hankkimaan asiasta tarvittaessa myös lisäaineistoa.

Tylyä kohtelua

Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta eli *julkisuuslaki* edellyttää viranomaisilta asiallista käyttäytymistä tietopyytäjien suuntaan, opastusta pyydettyjen tietojen ja aineistojen löytämisessä ja mahdollisessa rajaamisessa sekä ripeästi tapahtuvaa julkisuustulkintaa ja julkisen aineiston luovuttamista.

Alun perin aineistojen julkisuutta mittaamaan rakennettu testi muuttui monen tietopyynnön kohdalla kuitenkin viranomaisen käyttäytymistä koskevaksi testiksi. Viranomaiset olivat herkkiä vaatimaan selvitystä tiedon pyytäjän taustoista ja pyydetyn aineiston käyttötarkoituksesta tyyliin ”kuka oikeastaan olet” tai ”miksi lähestyt meitä”. Näin tehtiin vaikka pyynnön tarkoituksena oli tulkita tietojen yleistä julkisuutta ja kenen tahansa tiedonsaannin oikeutta, jolloin käyttötarkoitukselle ei voi eikä saa olla merkitystä sille, luovutetaanko pyydettyjä tietoja vai ei. Tarkoituksen tivaaminen voi olla julkisuusperiaatteen kannalta jopa vaarallista, kun se välittää virheellisen vihjauksen siitä, että viranomaisella olisi oikeasti jonkinasteista harkintavaltaa julkisen aineistonsa luovuttamisessa.

Ensimmäiset kontaktit miellettiin tylyiksi. Tietopyyntöjen kohteina olleita viranomaisia kuvailtiin palveluhaluttomiksi ja ammattitaidottomiksi. Osan nähtiin pyrkivän salailemaan pyydettyjä tietoja ja aineistoja. Väärinkäsityksiä syntyi niin tietopyyntöjen sisällöistä kuin rajauksistakin. Jopa reagoinnissa tehtyihin tietopyyntöihin nähtiin olevan toivomisen varaa. Lähetettyihin sähköpostiviesteihin ei välttämättä vastattu tai saatu edes kuittausta siitä, oliko viesti mennyt perille vai ei. Oikeuskanslerin tulkinta siitä, että viranomaisten olisi vastattava saamiinsa tietopyyntöihin viipymättä tai viimeistään seuraavana päivänä ei juuri saanut vastakaikua testiin valittujen tietopyyntöjen kohdalla. Vastausten saaminen jopa aivan yksinkertaisiinkin tietopyyntöihin saattoi kestää toista kuukautta. Tietopyyntöjen tekijät saivatkin muistuttaa lähettämistään pyynnöistä viranomaisia useampaan kertaan.

Kun vastauksia tietopyyntöihin ei tullut, viranomaisia piti vielä erikseen muistuttaa niistä. Menestyminen tietopyynnöissä ja vastausten saamisessa riippuikin merkittävästi tietopyynnön tekijän omasta aktiivisuudesta. Esimerkiksi toimittajan roolissa tehty tietopyyntö tai maininta siitä, että julkisuustestin tuloksia tarkastellaan yhteisessä seminaarissa ”hallinto-oikeuden edustajan” kanssa pontevoitti viran-

omaisia yhdessä tietopyynnössä. Alkuvaikeuksien ja alun odottelun jälkeen osa viranomaisista kuitenkin aktivoitui tietopyyntöihin vastaamisessa.

Testaajille jäi vaikutelma, että viranomaiset yrittivät selvittää testistä mahdollisimman helpolla ikään kuin kyseessä ei olisi ollut varteenotettava tietopyyntö, johon olisi pitänyt vastata lain edellyttämällä tavalla. Esimerkiksi varsin monessa tapauksessa tiedonpyytäjän esittämät tarkentavat jatkokysymykset jäivät lopulta ilmaan ja vastausta vaille tai niihin vastattiin mitäänsanomattomilla ja irrallisilla faktoilla.

Kaupunginjohtajan sähköpostit. Tietopyyntö koski [pistokokeella valitun] Akaan kaupunginjohtajan kahtakymmentä viimeksi saamaa sähköpostiviestiä. Asianmukainen tietopyyntöön vastaaminen olisi edellyttänyt sen selvittämistä, mitkä pyynnön kohteena olevista viesteistä voitaisiin luokitella viranomaisen saamiksi -[virallisiksi] asiakirjoiksi, joista olisi pitänyt tehdä erillinen julkisuusharkinta. Puhelinkeskustelussa tiedonpyytäjän kanssa kaupunginjohtaja kuitenkin ilmoitti, ”ettei ole kiinnostunut tietopyynnön taustalla olevasta tutkimuksesta”, vaikka hänelle korostettiin sähköpostiviestien mahdollista asiakirjaluonnetta ja mahdollista julkisuutta. Viranomainen ei myöskään vastannut myöhemmin sille toimitettuun viralliseen tietopyyntöön.

Keski-Suomen sairaanhoitopiirissä tapahtuneet hoitovirheet vuonna 2008. Tietopyynnössä toivottua sairaanhoitopiirikohtaista aineistoa ei toimitettu, vaan tämän sijasta tarjottiin Potilasvakuutuskeskuksen verkkosivuilla olevia valtakunnallisia tilastoja. Viranomainen ei toimittanut saamaansa täsmennettyyn tietopyyntöön myöskään kirjallista vastausta. Tietopyynnön tekijä sai sähköpostiinsa lukukuitauksen sijasta pelkän viestin lähetetyn tietopyynnön tuhoamisesta: ”Your message was deleted without being read on Wednesday.”

Viranomaisten nihkeästä suhtautumisesta on aistittavissa tietopyyntöjen yllätyksellisyys ja viranomaisten ilmeisen vähäinen kokemus julkisuuslain säädöksistä, mikä heijastui epävarmuutena pyydetyn aineiston luovuttamisessa. Viranomaiset tarjosivat varsin harvoin tietojen luovuttamatta jättämisen yhteydessä mahdollisuutta muutoksenhakuun ja valituskelpoista kirjallista ratkaisuaan, jossa olisi erikseen perusteltu, miksei pyydettyjä tietoja luovutettu. Yhdessä tapauksessa viranomaisen edustaja vastasi tietopyyntöön kieltävästi sähköpostitse. Sen sijaan että olisi antanut asiassa virallisen ratkaisunsa, viranomainen tiedusteli ennakkoon sen mahdollista tarvetta toteamalla kuitenkin samalla, että

”viranomaisratkaisu voi sisältää maksullisia päätöksiä” ja että ”kahden viikon määräaika voi asiassa ylittyä”.

Osa viranomaisista suhtautui opiskelijoiden toteuttamaan testiin - ilmeisesti yliopistotaustan pohjalta - kuten tieteelliseen tutkimukseen, ja edellytti erillistä tutkimussuunnitelmaa pyydettyjen aineistojen luovuttamiseksi. Suunnitelmaa edellytettiin, vaikka lähtökohtaisesti kyse ei ollut salassa pidettäviä tietoja sisältävistä aineistoista. Monessa tietopyynnössä vaadittiin niiden täydentämistä tekemällä selkoa tietojen salassapidosta ja tietojen hävittämisestä ”tutkimuksen” jälkeen. Joillekin heistä oli oleellista tietää myös se, miksi tietoja pyydettiin ja oliko siinä kyse opiskelijoiden vai tutkijoiden projektista. Ilmeisesti-kin maininta tietopyynnön liittymisestä ”tietopyyntötestiin” ja yksittäiseen opintojaksoon Jyväskylän yliopistossa sekoitti viranomaisten käsitykset luovuttamisen ehdoista.

Käytännön yhteistyön vaikeuksia viranomaisten kanssa kuvaa varsin osuvasti kurssin yhden opiskelijan pitämä päiväkirja palkkarekisteritietoja koskevasta tietopyynnöstä. Vaivalloisesti edenneessä yhteistyössä ongelmaksi muodostui lopulta se, ettei kyseistä henkilörekisteriä voitu muokata yleisesti luovutettavaksi asiarekisteriksi henkilötiedot siitä poistamalla.

8.10. aamupäivä: Soitin kaupungin kirjaamoon, ja tiedustelin kenelle osoittaa kaupungin palkkarekisterin luovutusta koskeva tietopyyntö. Sain nimen, sähköpostiosoitteen sekä tiedon että sähköinen tietopyyntö tulisi riittämään. Palvelu oli ystävällistä ja avuliasta.

8.10. klo 13.16: Lähetin kirjaamosta saamaani sähköpostiosoitteeseen viestin, jossa tiedustelin olenko ottamassa yhteyttä oikeaan henkilöön. Tein selväksi, että tulen pyytämään kaupungin palkkarekisterin sähköistä luovutusta käyttööni niin, ettei se kuitenkaan sisältäisi henkilötietoja. Mainitsin, että tietopyyntö perustuu lakiin viranomaisen toiminnan julkisuudesta.

8.10. klo 13.41: Sain vastauksen pyyntööni. Koruttomassa vastauksessa palvelupäällikkö ilmoitti, että ”Pyydän toimittamaan allekirjoitetun ja yksilöidyn pyynnön allekirjoittaneelle. Pyyntöstä käytävä ilmi mihin tarkoitukseen tietoja käytetään.” Lisäksi tuli täyttää lomake ”Pyyntö saada julkisia henkilötietoja viranomaisen henkilörekisteristä” sekä toimittaa kyseinen lomake, pyyntö ja laskutusosoite palvelupäällikölle. Materiaalin toimittamisesta koituvan maksun ilmoitettiin olevan 36€/työtunti.

8.10. klo 15.42: Vastasin kaupungin palvelupäällikölle että postittai-

sin pyynnön seuraavana päivänä perjantaina. Tiedustelin tarvitseeko hakemukseen liittää mainittua pyyntöä saada tietoja henkilökisteristä, koska pyyntöni ei koskenut henkilötietoja. Lisäksi tiedustelin missä muodossa kysytyt rekisteri on, ja onko sen sähköinen luovuttaminen mahdollista.

9.10. klo 13.19: Ilmoitin palvelupäällikölle postittaneeni tietopyyntöni. Koska tämä ei ollut vastannut edelliseen sähköpostiini, ilmoitin etten täyttänyt henkilökisteripyyntöä koska pyyntöni ei koskenut henkilötietoja. Ilmoitin myös, etten eritellyt aineiston käyttötarkoitusta, koska tulkintani mukaan kyseessä ei ole salassa pidettävä aineisto. Pyysin ottamaan yhteyttä mikäli asiassa olisi jotain ongelmia.

9.10. Postitin pyyntöni annettuun osoitteeseen. Tarkkaan ottaen pyysin päätöstä kaupungin palkkarekisterin luovuttamisesta käyttööni sähköisesti, sekä sitovan laskelman mahdollisesta luovuttamisesta koituvista kuluista. Määrittelin palkkarekisterin niin että siihen kuului kaupungin henkilöstön nimikkeet ja maksetut palkat vuonna 2008 ja että rekisterin tulee sisältää kaikki kaupungin palkkarekisteriin kuuluvat tiedot paitsi henkilösuojan piiriin kuuluvat tiedot, jotka tulisi luovutettavasta aineistosta poistaa. Hakemuksessa oli erikseen toive asian lainmukaisesta käsittelystä.

14.10. iltapäivä. Kaupungin toimistosta soitettiin. Ilmeisesti kyseessä oli joku sihteeri, joka pyysi lisätietoja siitä mitä hain. Ilmoitin sihteerille että haluan palkkarekisterin, josta selviää palkkarekisteristä selviävät asiat, mutta niin että henkilötiedot poistettaisiin henkilösuojan vuoksi. Tulimme päätelmään, että luovutettava aineisto sisältäisi nimikkeet, palkat, henkilökohtaiset lisät, mutta ei nimiä ja että jotkut nimikkeet tultaisiin todennäköisesti niputtamaan yhteen henkilösuojan vuoksi. Tähdensin, että olen kiinnostunut julkisesta tiedosta. Sihteerin mukaan hän ymmärsi mitä pyysin ja totesi kyseessä olevan Excel-taulukon.

20.10. klo 12.52: Kaupungin palvelupäällikkö kirjoitti sähköpostilla viimeistelevänsä päätöstä, mutta tarvitsevansa aineiston käyttötarkoituksen yksilöitynä. Lupasi samalla päätöksen viimeistään seuraavaksi maanantaiksi.

20.10. klo 14.10: Vastasin palvelupäällikön pyyntöön edelleenkin pyytäväni julkista aineistoa jonka pitäisi mielestäni olla julkista käyttötarkoituksestaan riippumatta. Tein kuitenkin myönnytyksen ja ilmoitin käyttötarkoitukseksi Jyväskylän yliopiston Viestintätieteiden laitoksella tehtävän tutkimuksen. Korostin pyytäväni julkisia palkkatietoja.

21.10. klo 08.03: Palvelupäällikkö ilmoitti kaupungin juristin ohjeen olevan, että pyytää yksilöidyn tutkimussuunnitelman. Itse palvelu-

päällikkö kertoi edelleen tutkivansa asiaa, koska hänen mukaansa henkilötietolain ”muistaakseni” 9 pykälä saattoi aiheuttaa ongelmia.

21.10. päivällä: Tulin harkinnan jälkeen siihen tulokseen, että on parasta ottaa yhteyttä kaupungin lakimieheen ja keskustella hänen kanssaan kysymyksestä ja paljastaa tietopyynnön todellinen tarkoitus. Pyysin sähköpostitse palvelupäälliköltä lakimiehen yhteystietoja.

22.10. klo. 07.37: Sain lakimiehen nimen ja puhelinnumeron. Yritin aamun aikana soittaa lakimiehelle kolme tai neljä kertaa.

22.10. klo. 08.50: Lähetin lakimiehelle sähköpostissa yhteydenottopyynnön, jonka otsikoin kiireelliseksi. Totesin yhteydenottopyynnössä tietopyyntöni ilmeisesti aiheuttaneen ongelmia ja toivoin pikaista yhteydenottoa asian selvittämiseksi.

22.10. klo. 10.10: Lakimies vastasi sähköpostiin. Hän kertoi, ettei voi ottaa yhteyttä ennen seuraavaa päivää. Sen sijaan lakimies oli ottanut yhteyttä yliopiston lakimieheen, joka oli luvannut selvittää asian. Kaupungin lakimiehen mukaan yliopistolla on ohjeet kertoa tietopyyntöjen tarkoituksista jne. ja minun tulisi toimia näiden ohjeiden mukaan. Lakimiehen mukaan myös kahden viikon käsittelyaika voisi joustaa tarpeen mukaan tapauksissa joissa tietopyyntöjä joudutaan täydentämään.

22.10. klo. 11.48: Lähetin yhteisen viestin sekä kaupungin lakimiehelle että palvelupäällikölle. Viestissä kertasin tehneeni liki kaksi viikkoa takaperin tietopyynnön julkisesta aineistosta, tai aineistosta josta tulisi henkilötietojen poistamisen jälkeen julkinen sekä tehneeni pyynnön saada tietää paljon tämä tulisi maksamaan. Kritisoin kaupungin tapaa olla käsittelemättä pyyntöäni siinä muodossa kun olin sen esittänyt eli julkisen aineiston luovuttamisena, kaupungin hidasta asioiden käsittelyä sekä kaupungin lakimiehen tapaa olla keskustelematta asianesittäjän kanssa. Tässä vaiheessa myös paljastin kyseessä olevan testipyynnön.

22.10. klo. 12.02: Otin sähköpostilla yhteyttä yliopiston lakimieheen ja kerroin lyhyesti miksi kaupungin lakimies oli ottanut yhteyttä. Yliopiston lakimies ei osoittanut enempää kiinnostusta asiaa kohtaan (sähköposti klo 13.39).

23.10. klo. 09.45: Sain sähköpostilla pdf -muotoisen päätöksen. Päätöksen mukaan ”Pyydettävä aineisto sisältää nimikkeet ja palkkatiedot kokonaisuudessaan vuodelta 2008. Aineiston sisältämästä tiedosta on tunnistettavissa henkilöitä ja aineistosta ei ole erotettavissa tietoja palkattomuudesta, tältä osin tiedot eivät ole julkisia (laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 6 luku 23 kohta).” ja ”Asiakirjan luovuttaminen evätään puutteellisen selvityksen vuoksi (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 13 §, henkilötietolaki 14 §) ja sen sisältämän

salassa pidettävän aineiston vuoksi (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 6 luku 23 kohta).

23.10. klo. 10.11: Kiitin viestin lähettäjää saamastani päätöksestä ja pyysin kertomaan mitä päätöksessä mainittu ”asiakirjan tuottamista” perittävä 180€ hinta tarkoittaa.

23.10. klo. 10.29: Kaupungin palvelupäällikkö vastasi ja totesi käsittelevänsä asian uudelleen, mikäli toimitan pyydetyn liitteen. Asiakirjan tuottamisesta perittävä hinta tarkoittaa hintaa jonka mahdollisella myöntävällä päätöksellä toimitettava asiakirja kustantaisi. Tämä mak-su perustuu kaupunginhallituksen hyväksymään hinnastoon.

26.10. päivällä: Vastasin kaupungin palvelupäällikölle etten tule tekemään uutta tietopyyntöä aiheesta. Toivotin myös hyvää syksyn jatkoa.

Kaikkea pyydettyä ei saatu

Kaikissa tapauksissa viranomainen ei ollut harkinnut riittävästi, mitä tietoja se halusi itsestään luovuttaa tai mitä tietoja olisi pitänyt luovuttaa. Luovutetut aineistot eivät kaikissa tapauksissa riittäneet arvioinnin tekemiseksi viranomaisen suunnitelmista tai toiminnasta. Esimerkiksi yhden viranomaisen lähettämän sähköpostin liitteenä olivat aineiston saatesanoina: ”Tervehdys, tässä jotain”.

Saadun aineiston niukkuus olikin monen tietopyynnön ongelma. Viranomaiset eivät oma-aloitteisesti toimittaneet pyydetyn aineiston ohella juuri mitään sellaista kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta tärkeää tietoa, jota tietopyytjä ei ole itse ymmärtänyt pyytää ja joka olisi ollut olennaista pyydettyä aineistoa käsittelevän asian ymmärtämiseksi. Esimerkiksi viranomaisen lähettämistä tilastoista jäivät tällaisissa tapauksissa usein puuttumaan yksittäisten rekisteröityjen tapaus-ten syy-seuraussuhteita selventävät tekijät.

Vaikka viranomainen luovutti vain osan siltä pyydetystä aineistosta, se ei erikseen perustellut siitä puuttumaan jääneitä tietoja. Tällöin tiedonpyytäjälle jäi epäselväksi, olivatko tällaiset tiedot salassa pidettäviä, aiheuttaisiko niiden kerääminen viranomaiselle kohtuutonta haittaa vai olisiko ongelman syynä kenties se, että aineistoa ei tältä osin ollut edes olemassa. Jos pyydetyn aineiston luovuttaminen olisi osoittautunut liian laajaksi urakaksi, viranomaisen olisi pitänyt esittää tietopyyn-

nön rajaamista tai täsmentämistä.

Pääministerin yksityislentokoneen käytöstä aiheutuneet kulut ja kaikki muut lennätykseen liittyvät julkiset asiakirjat vuonna 2008. Valtionvarainministeriö toimitti luettelon maksamistaan kuluista ko. toiminnassa [lennon ajankohta, kohde, kustannukset]. Yksityiskoneleannoilla käytetään valtiolle kilpailutettua *Jetflight*-liikelentoyhtiötä. Tietopyyntöön siitä, ”keitä kaikkia henkilöitä koneessa kulloinkin on ollut matkustajina”, viranomaisen kertoi pääministerin matkavaltuuskuntaan kuuluvan virkamiehiä valtioneuvoston kansliasta ja muista ministeriöistä. Lisäksi yksityiskoneen kyydissä olevat valtioneuvoston kanslian ulkopuoliset henkilöt on laskutettu valtion sopimushintaisen muutoskelpoisen business-luokan lipun hinnan mukaisesti. Erilliseen tietopyyntöön saada ”sähköiset kopiot kaikista lennätykseen liittyvistä asiakirjoista” pyydettiin tarkennusta, mutta todettiin samalla, ettei viranomaisen sen hetkinen työtilanne anna mahdollisuuksia aloittaa materiaalin keräämistä ainakaan kahteen kuukauteen.

Viranhaltijoiden ulkomaanmatkojen matkalaskut ja -raportit 2008-2009. Kuopion kaupungin talous- ja strategiapalvelut toimitti kymmenen skannattua matkalaskua, joista kävivät ilmi matkustaja, matkustusajankohta, matkan tarkoitus, kohde, matkustustapa ja syntyneet kustannukset. Erillisiä matkaraportteja ei toimitettu eikä myöskään kerrottu sitä, oliko niitä edes laadittu vaikka tietopyynnössä matkaraporttien tarve mainittiin erikseen. Niiden laatiminen oli saatettu viranomaisessa korvata [yhden virkkeen] kuvauksella laskun ”Matkan tarkoitus” -kohdassa.

Kokousosanotto ja äänestäminen eduskunnan täysistunnoissa ja valiokunnissa 2008. Eduskunnan kanslia vastasi tietopyyntöön toimittamalla linkin eduskunnan verkkosivuille kerätystä tilastoaineistosta. Täysistuntojen osanotto ja poissaolot olivat tilastoissa kuitenkin eritelty vain kuukausittain, ja esimerkiksi kansanedustajakohtaiset poissaolot olisi pitänyt laskea jokainen henkilö erikseen. Yksittäisten täysistuntojen poissaolotiedot sisältyivät täysistuntojen pöytäkirjoihin, joita koskeva linkki ei kuitenkaan auennut. Valiokuntien kokoustilastot kertoivat poissaolot valiokunnittain jaoteltuna kevät- ja syysistuntokausittain. Valiokuntien verkkosivuilta löytyivät yksittäisten valiokuntien kokousten poissaolotiedot. Verkkosivulta piti ensin valita valiokunta ja sieltä pöytäkirjat, joista löytyivät läsnäolot, mutta eivät poissaolleet. Edustajakohtaisten poissaolojen selvittäminen olisi edellyttänyt tietoa siitä, kuka kansanedustaja vaikuttaa missäkin valiokunnassa. Täysistuntojen äänestyksistä löytyivät äänestystiedot kansanedustajittain sekä erilaisia jakaumia. Äänestystietoja sisältyi myös täys-

istuntojen pöytäkirjoihin, joita koskeva linkki ei kuitenkaan auennut. **Tutkimuseettiset lausunnot lääketieteessä.** Tietopyynnön kohteena olivat Lääketieteellisen tutkimuseettisen jaoston Tukijan lausunnot uusista tutkimussuunnitelmista. Pyyntöillä haluttiin selvittää, kuinka paljon Tukija antaa lausuntoja vuosittain Valtakunnalliseen terveydenhuollon eettiseen valiokuntaan ja kuinka usein lausunto on ollut puoltava tai kielteinen. Tietopyyntöön vastattiin ripeästi ja saatiin pyydetty tilastoaineisto. Asiakirjoissa ei mainittu perusteita annetuille lausunnoille, eikä niihin liittyvien kliinisten lääketutkimusten kohteita. Toisaalta näitä tietoja ei oltu erikseen pyydetty.

Paloaseman rakentamis- ja peruskorjauslaskelmat. Tietopyynnössä oli kysymys Toholammin kunnan vaihtoehtoisista suunnitelmista rakentaa uusia paloasema tai peruskorjata vanha. Tarkoituksena oli saatujen aineistojen pohjalta verrata keskenään hankkeiden kustannuksia. Kunta luovutti kustannusarviot uuden paloaseman rakentamisesta ja vanhan peruskorjaamisesta sekä pohjapiirroksot nykyisestä ja suunnitellusta paloasemasta. Aineisto vaikutti kuitenkin suurpiirteiseltä. Asiakirjoja ei oltu nimetty selvästi, jotta niistä olisi selvinnyt, mikä aineistosta koski vanha peruskorjaamista ja mikä uuden rakentamista. Aineisto vaikuttikin olevan vain osa laajempaa suunnitelmien kokonaisuutta.

Viranomaisten rekistereihin tallennetaan mm. erimuotoista valvontatietoa. Monessa tietopyynnössä luovutettavissa oleva tietoaineisto jäi kuitenkin varsin rajalliseksi, koska sitä ei ollut valmiina. Viranomaiset tukeutuvatkin saamiensa tietopyyntöjen kohdalla usein valmiisiin tilastoihinsa ja yhteenvetoihin. Niissä asiat esitettiin kuitenkin niin yleisellä tasolla, etteivät kaivatut yksittäiset tiedot niistä välttämättä korostuneet.

Rekisterissä olevien tietojen luovuttaminen olisi edellyttänyt viranomaisilta tietoja sisältävien asiakirjojen manuaalista hakemista ja läpikäymistä ja pyydetyn aineiston erillistä luomista niiden pohjalta. Näin toteutettuina toimenpiteet olisivat voineet johtaa hyvinkin merkittäviin kustannuksiin.

Omaishoitajien lakisääteisten vapaapäivien toteutuminen 2007-2008. Helsingin kaupunki pystyi luovuttamaan valmiita tilastoja omaishoitajien vapaapäiväoikeudesta ja käytetyistä vapaapäivästä, mutta tietoihin ei sisältynyt tietopyynnössä toivottuja hoidon pituutta tai omaishoitajan sukupuolta. Valmiina ei ollut myöskään yksilökohtaista listausta niistä omaishoidon asiakkaista, joiden hoitajilla on vapaapäivä. Viranomaisen mukaan pyydetty tiedot olisivat todennä-

köisesti saatavilla sen tietovarastosta erikseen poimimalla. Tilaustyön kestoksi arvioitiin kaksi työpäivää. Se olisi jouduttu teettämään ulkopuolisella toimittajalla, joka olisi ehtinyt toteuttaa sen ehkä vasta 3-4 viikossa jo meneillään kiireisempien toimeksiantojen takia.

Yhteisöverokertymä ja suurimmat veronmaksajat. Tampereen kaupungille osoitetun tietopyynnön kohteena oli viranomaisen sähköinen rekisteri, josta kävisivät ilmi maksajat ja maksetut summat vuodelta 2008 ja kuluvalta vuodelta sekä ”muut rekisteriin kuuluva mahdolliset tiedot”. Tampere luovutti tiedot kokonaiskertymästä pyydettyltä ajanjaksolta, mutta tietoja suurimmista maksajista ei luovutettu vetoamalla siihen, että kyseiset tiedot eivät olleet vielä viranomaisen hallussa. Maksajatietojen luovuttaminen tätä edeltäviltä vuosilta olisi edellyttänyt kaupunginhallituksen erillistä asian käsittelyä. Kaupunginhallituksen päätösvalta oli ko. asioissa delegoitu aiemmin hallintojohtajalle, jota virkaa kaupungilla ei kuitenkaan enää ollut. Maksajatietojen luovuttamatta jättämistä perusteltiin lisäksi sillä, että niitä on lupa käyttää vain jako-osuuksien tarkistustietoina.

Valtion ajoneuvovahingot. Valtiokonttorille osoitettu tietopyyntö koski rekisteritietojen luovuttamista valtion omistamille ajoneuvoille tapahtuneiden vahinkojen määristä, euromääräisistä menetyksistä ja onnettomuuksien syistä. Tapaukset oli tallennettu Liikennevahinkorekisteriin, jonka tiedoista julkisia olivat viranomaisen mukaan pääsääntöisesti vain koostetut tilastot. Liikennevahingoista tilastoidaan vahinkojen kokonaismäärä eroteltuna esine- ja henkilövahingoksi, maksetut korvaukset ja korvauslajit. Valtiokonttorilla ei ole kerättyjä tietoja esimerkiksi vahinko-olosuhteista tai vahinkoympäristöstä. Yksittäisten rekisteritietojen salassapitoa perusteltiin mm. henkilön varallisuudella, terveystiedoilla ja sosiaalihuollosta maksetuilla korvauksilla.

Nuorille myönnetyt aseenkantoluvat. Tietopyyntöön vastannut Jyväskylän poliisilaitos totesi, että ampuma-aselaki määrittää salassa pidettäviksi paitsi ampuma-aserekisterin tiedot myös lupahakemukset ja niistä tehdyt päätökset. Tietopyynnössä erikseen ikäryhmittäin rajattujen tietojen luovuttamisen esti myös se, ettei poliisilaitoksella ollut tietojenkäsittelymenetelmiä, joilla pyynnössä tarkoitetut tiedot olisi ylipäättään pystytty tilastollisesti erottelemaan muista ampuma-aseluvista. Pyydettyjen tilastotiedon luovuttaminen olisi edellyttänyt tilaston erillistä laatimista ja tietojen manuaalista etsimistä suuresta määrästä hallussapitolupia.

VR:n korjaustyöt ja niistä aiheutuneet aikataulumuutokset vuonna 2000. Ratahallintokeskus ei voinut toimittaa aikataulumuutoksia koskevia asiakirjoja, koska niitä ei ollut sellaisenaan olemassa. Viran-

omaisen mukaan ratatyöt eivät aiheuta aikataulumuutoksia, vaan VR suunnittelee liikennöintinsä aikataulut ratatöiden mukaan etukäteen. Ratahallintokeskuksen VR:lle toimittamasta aineistosta kävivät ilmi rata-alueiden korjaustöihin ja kunnossapitoon tarvittavat ajat päivittäin ja tunneittain.

Kaupunginvaltuutettujen luottamustoimen hoitamisesta aiheutuneet kulut vuonna 2008. Tietojen saaminen kysytystä asiasta Jyväskylän kaupungilta olisi ollut mahdollista vain koonteina ilman tietoja yksittäisistä henkilöistä. Viranomaiselle ei ollut erillistä rekisteriä maksetuista korvauksista. Esimerkiksi kilometrikorvauksista on kiertänyt valtuuston kokouksissa lista, johon valtuutetut ovat merkinneet laskuttamansa kilometrit. Henkilötietojen erillisestä hakemisesta ko. tapauksessa olisi peritty kaupunginhallituksen hyväksymällä maksupäätöksellä 180 euroa. Taksan mukaan kyseessä olisi perusmaksu vaativasta tiedonhausta [työaika 2-5 tuntia] ja ”erityistoimia vaativasta tiedon antamisesta asiakirjasta, kopiosta tai muusta tulosteesta”.

Katsastusasemien viranomaisvalvonta. Autorekisterikeskuksesta pyydettiin tietoja katsaustoiminnan asianmukaisesta hoidosta, tarkastajien ammattitaidosta ja toiminnasta tehdyistä valituksista. Ainakin lähtökohtaisesti pyydyt tiedot olisivat julkisia. Tietojen saaminen olisi kuitenkin edellyttänyt paperisiin asiakirjoihin tutustumista viranomaisen tiloissa tai asiakirjojen maksullista kopiointia. Valvontatarkastusten pöytäkirjojen lisäksi viranomaisella oli hallussaan päätöksiä, joista on annettu toimipaikalle huomautus, varoitus tai toimipaikan toimilupa on peruutettu. Aineistoon [arviolta 50-100 arkkia] olisi ollut mahdollista tutustua aika varaamalla, mutta sitä olisi tarkasteltava kokonaisuutena, sillä minkäänlaisia koosteita tai tilastoja valvonnasta ei oltu laadittu.

Koiraverot 2008. Helsingin kaupungille osoitetun tietopyynnön kohteena olivat maksetut maksut, maksamatta jättäminen ja koiraveron ulosmittaukset. Sähköisessä muodossa oleva karsittu tiedosto sisälsi koiran rodun ja omistajan postinumero-osoitteen. Tietojen luovuttaminen olisi ollut periaatteessa mahdollista, mutta luovuttamisen estivät tekniset ongelmat. Työ olisi pitänyt teettää ulkopuolisilla asiantuntijoilla, jolloin se olisi ollut maksullista. Koirarekisteri ja koiraveron maksut sijaitsivat eri rekistereissä ja tietojen luovuttaminen olisi edellyttänyt henkilötietojen poistamista rekistereistä.

Vankilapaot ja avolaitoksista karkaamiset 1998-2008. Rikosseuraamusvirasto luovutti laatimansa tilaston, josta kävivät ilmi tapausten lukumäärät karkaamisille, karkaamisyriyksille ja luvatta poistumisille sekä ilmoituspäivän tilanteille [karkumatalla, lomalta palaamatta, luvatta poistuneena] suljetuista ja avolaitoksista. Muunlaisten tietojen

luovuttaminen olisi aiheuttanut ongelmia luovutusmuodon, tietopyynnön laajuuden ja sisällön julkisuuden vuoksi ja olisi vaatinut luovutettavan aineiston erillistä laatimista. Esimerkiksi karkaamissyiden selvittäminen olisi edellyttänyt perehtymistä yksittäisten vankien tai tuomioistuinten asiakirjoihin. Lisäksi osa karkaamistapoihin kuuluvasta aineistosta olisi saattanut olla salassa pidettävää vankilaturvallisuuden takia.

Sisäilmaongelmat Jyväskylän kaupungin kiinteistöissä. Kohteista, toimenpiteistä ja niiden tuloksista pyydettiin tiedot kolmen vuoden ajalta. Ote sähköisestä rekisteristä [kiinteistöt ja meneillään olevat tutkimukset] oli julkinen. Tietojen etsimiselle kolmen vuoden ajalta pöytäkirjoista ja muistioista ei viranomaisella ollut kuitenkaan käytettävissä työvoimaa. Yksityiskohtaisempien tietojen luovuttamista arveltiin haittaavan myös sen, että meneillään olevat työkohteet saattoivat sisältää asiakkaiden henkilökohtaisia tietoja. Sisäilmaongelmia hoitavan sisäilmatyöryhmän pöytäkirjat olivat ainoastaan paperimuodossa.

Ainakin jossain määrin viranomaisten toimintoja jäi julkisuudelta pimentoon jo yksistään sen takia, ettei asioista ollut olemassa asiakirjoja tai muunlaista dokumentointia, joita olisi voitu tarvittaessa luovuttaa tiedonpyytäjälle. Vastaava ongelma saattoi liittyä myös suullisesti tehtyyn tietopyyntöön. Jäikin epäselväksi, olisiko esimerkiksi yksittäisen viranhaltijan kirjattava suullisesti saamansa valitus erilliseksi asiakirjaksi vai edellyttäisikö asian jatkokäsittely, että valittaja itse laatisi ja toimittasi viranomaiselle asiasta kirjallisen valituksen.

Junien myöhästymisistä maksetut korvaukset. Tietopyynnön kohde Ratahallintokeskus ei voinut luovuttaa pyydettyjä tietoja junien myöhästelyistä junamatkustajille maksetuista korvauksista, koska se ei kirjaa niitä omaan käyttöönsä. RHK tallentaa pelkästään VR:lle maksamansa korvaukset oman rataverkkotoiminnan aiheuttamista junaliikenteen häiriöistä, kuten myöhästymisistä ja vuorojen perumisista. Vuosittaiset kokonaissummat maksetuista korvauksista 100.000 euron tarkkuudella luovutettiin, mutta ei eritelty korvausmaksatusten tapauskohtaisia syitä. Tätä koskevan aineiston kokoaminen erikseen tilattuna työnä esimerkiksi viideltä vuodelta kestäisi noin 15 tuntia, ja työ voitaisiin laskuttaa tiedonpyytäjältä.

Valitukset kunnan lääkäripalveluista. Toholammin kunta toimitti kunnanhallituksen päätösotteen yhdestä tehdystä valituksesta vuonna 2007-2008. Tietopyynnön tekijän tarkentavan kysymyksen jälkeen

varmistui, että kunnalle ei ollut tullut tätä enempää valituksia, vaikka kunnanjohtajan mukaan hän oli ”saanut palautetta pilvin pimein kaikilla mahdollisilla epävirallisilla tasoilla ja tavoilla”. Toisaalta hoitovirhe-epäilyihin liittyviä valituksia ohjautuu myös johtavan lääkärin tai potilasasiamiehen kautta lääniin tai Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle Valviralle.

Liian laaja aineisto

Aineistojen niukkuudelle vastakkainen ongelma syntyi kun osa tietopyynnön kohteena olleista viranomaisista päätyi luovuttamaan liian laajan aineiston. Tämän seurauksena tietopyytäjälle jäi liikaa työtä haalamansa aineiston karsimisessa ja löytämisessä.

Ongelmallisia tapauksia olivat varsinkin ne, joissa tietopyynnot kohdistuivat viranomaisten valvontaan liittyvään aineistoon, josta viranomaiset toimittivat sellaisenaan kopioita. Tiedot olivat tämälntapaisissa luovutuksissa sirpalemaisina useissa eri tiedostoissa, ja kaivattujen tietojen etsiminen laajasta massasta oli aikaa vievää. Julkisuuslaki ei sinällään edellytä, että viranomainen itse tuottaisi aineistoistaan erillisiä tietopyyntöön liittyviä yhteenvetoja tai tiivistelmiä.

Oulun kaupungin yhteisöverokertymät ja niiden muutokset vuosina 2007-2008. Viranomainen ei antanut tietoja erikseen yksittäistä tietopyyntöä varten, vaan ilmoitti ”pyydettyjen tietojen löytyvän kaupungin tilinpäätöksestä”. Verokertymien muutoksen vaikutuksista ei kyetty antamaan tarkempia tietoja, eikä tähän palattu tietopyytäjän tekemistä soittopyynnöistä huolimatta. Julkiset tiedot löytyivät kuitenkin kaupungin asiakirjojen kokonaisuudesta, mikäli niitä osattiin etsiä oikeasta paikasta.

Kirkosta eroamiset ja eroamisten vaikutus seurakuntien talouteen. Seurakuntakohtaiset talous- ja eroamistilastot olivat julkisia. Kirkkohallituksella ei ollut asiasta kuitenkaan valmiita yhteisiä tilastoja, mutta yhdistämällä kaksi internetistä kirkon verkkosivuilta imuroitavissa olevaa excel-taulukkoa [”kirkkoon liittyneet ja kirkosta eronneet” sekä ”seurakuntien talouden tunnuslukuja”] tarvittavia tietoja sisältävä tilasto olisi ollut ehkä mahdollista rakentaa itse.

Pappien toiminnasta rippileireillä tehdyt valitukset. Tietopyyntö koski tietoa valitusten määristä, yleisimmistä aiheista ja valitusten käsittelystä viimeisten kolmen vuoden ajalta. Kirkkohallituksella ei ollut

asiasta luovutettavissa olevaa aineistoa, koska kirkon työntekijöistä tehtävät kantelut osoitetaan ja hoidetaan hiippakuntien tuomiokapituleissa. Tämän jälkeen Helsingin hiippakunnalle erikseen kohdistettuun tietopyyntöön vastattiin, ettei pappien toiminnasta rippileireillä ole kanneltu tai valitettu lainkaan ko. hiippakunnassa kolmen viimeisen vuoden aikana. Viranomaisen huomautti, että rippileirien ongelmista otetaan todennäköisesti ensimmäiseksi yhteyttä seurakuntaan ja sen kirkkoherraan, joka toimii pappien ja muiden työntekijöiden esimiehenä.

Olkiluoto 3 -ydinvoimalan valvonta-aineisto. Tietopyynnössä pyydettiin Säteilyturvakeskukselta tietoja uuden ydinvoimalan rakennustyössä ”mahdollisesti havaituista puutteista ja muista poikkeamista ja niistä mahdollisesti seuranneista jatkotoimenpiteistä”. Tässä muodossa esitetty tietopyyntö osoittautui kuitenkin liian laajaksi, jotta viranomaisen olisi pystynyt siihen vastaamaan. Pyydetty aineisto sisälsi yli 20 000 dokumenttia. Täsmennettyyn tietopyyntöön mahdollisesti sisältyvät salassa pidettävät tiedot olisi pitänyt karsia ennen aineistojen luovuttamista, eikä tällöinkään pyydettyjä aineistoja olisi voitu välttämättä toimittaa kaikilta osin sähköpostitse. Säteilyturvakeskus tarjosi verkkosivulleen tallennettua aineistoaan, esimerkiksi keskeisiä päätöksiään, jotka koskevat mm. ydinlaitosten lupa-asioita, turvallisuuden kannalta merkittäviä laitosmuutoksia ja laitoksilla sattuneita poikkeustilanteita. Päätösasiakirjojen lisäksi STUK julkaisee myös päätöstensä taustoja selventäviä valmisteluasiakirjoja. Olkiluoto 3:n rakentamisen valvonnasta löytyy tietoa myös STUK:n neljännesvuosiraporteista.

Eduskunnan puhemiehen edustuskulut 2008. Eduskunnan kanslia toimitti sähköisen excel-taulukon, joka sisälsi aikasarjan eduskunnan kanslian yhteisistä euromääräistä edustuskuluista 2004-2009. Puhemiehen edustuskuluja koskevat tositteet olisivat olleet poimittavissa sähköisessä muodossa olevasta tositemarkistosta. Tietopyytäjän olisi pitänyt tehdä poiminta itse eduskunnan tilitoimiston päätteellä virka-aikana. Eduskunnan tilitoimisto ei tuota räätälöityjä raportteja ulkopuolisille.

Insuliinikynäneulojen hankinnat. Tietopyynnön kohteena oli Helsingin terveystarvikejakeluun liittyvä päätös diabetespotilaiden insuliinikynien neulojen hankinnasta. Viranomaisen toimitti sähköpostitse yhteensä 25 megadatan suuruisen sähköisen aineiston hankintajohtajan tekemästä päätös-luettelosta ”Verensokerimittareiden ja -liuskojen, diabeteksen hoitotarvikkeiden, insuliinipumppujen ja -tarvikkeiden yhteishankinta 2008-2009” liitteinen. Tiedonpyytäjän oli kuitenkin itse haarukoitava massiivisesta aineistosta insuliiniky-

nien neulavalintaan liittyvät perustelut ja tieto siitä, miten eri toimittajien tekemiä tarjouksia oli vertailtu.

Hämärää salassapitoa

Osa aineistojen luovuttamatta jättämistä koskevista viranomaisten ratkaisuista perustui varsin selkeisiin, lakiin kirjattuihin salassapidon edellytyksiin. Kuitenkin joissakin kielteisissä luovutuspäätöksissä salassapidon perusteisiin vedottiin varsin yleisluonteisesti. Aineistojen julkisuus jäi monessa tapauksessa varmistamatta, koska tämä testi ei antanut mahdollisuuksia varmistaa yksittäisten tietopyyntöjen juridisia tulkintoja hallinto-oikeuksissa.

Junaonnettomuudet ja junien myöhästelyt. Junien seurantajestelmään tallennettu raakadata oli kulkutietojen osalta Ratahallintokeskuksen mukaan julkista, mutta yksittäiset junien myöhästymisten syyt eivät. Myöhästymissyiden salassapitoa perusteltiin sillä, että tieto oli luonteeltaan ”käsittelemätöntä ja tarkistamatonta dataa viranomaisen sisäistä tiedonhakua varten”. Lisäksi pyydetyn aineiston arveltiin sisältävän liikesalaisuuteen liittyviä tietoja ja tietoja, jotka voisivat vaikuttaa rautatieliikenteen turvajärjestelyjen toteuttamiseen. RHK kuitenkin kokoa kuukausittain verkkosivuilleen kulkutiedoista erillisiä täsmällisyystilastoja.

Sallan kunnassa tehdyt itsemurhat. Tietopyyntö koski poliisin tutkintaraportteihinsa kirjaamia tietoja itsemurhan tehneiden kuntalaisien syntymävuodesta, kuolleen kodin postinumeroalueesta ja teon ajankohdista. Tietoja ei voitu luovuttaa, koska kuolemansyyn selvittämistä koskevat asiakirjat on määrätty salassa pidettäväksi erillisellä lailla kuolemansyyn selvittämisestä. Tilastolliset tapausmäärät olivat kuitenkin julkisia.

Tuomioistuinten määräämän sakon suorittaminen muuntorangaistuksena vuonna 2008. Oikeusrekisterikeskus ei luovuttanut rekisterimuodossa pyydettyjä tietoja, koska hakijalle ei ollut laillista oikeutta tietojen saantiin. Kieltoa perusteltiin julkisuuslailla, jossa salassa pidettäväksi säädetään ”tiedot tuomitusta, vangitusta tai muutoin vapautensa menettäneestä henkilöstä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna asianomaisen tulevaa toimeentuloa, yhteiskuntaan sopeutumista tai turvallisuutta ja jos tiedon antamiselle on perusteltu syy”. Kielteistä luovutuspäätöstä perusteltiin lisäksi sillä, että

pyydetty asiakirjat olivat osa Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämää sakkorekisteriä, jonka tiedot ovat salassa pidettäviä sakon täytäntöönpanosta annetun lain mukaan.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan kokouspöytäkirjat. Ulkoministeriö tulkitse UTVA:n kokouspöytäkirjat kokonaisuudessaan salaisiksi. Salassa pidettäviin tietoihin nähtiin kuuluviksi myös kokousten asialistat ja osallistujat, ja ainoastaan pidettyjen kokousten ajankohdat oltiin valmiita kertomaan pyydettyä. Kokouksissa käsittelemistään asioista valiokunta kuitenkin tiedottaa valtioneuvoston viestintäyksikön kautta myös internetissä. UTVA:n toiminnan salassapidosta on julkisuuslaissa erillismaininta.

Kouvolan kaupunginhallituksen verohuojennuspäätökset. Tietopyyntö koski kaupungin käsittelemiä verohuojennuspäätöksiä tammi-syyskuussa 2009. Viranomaisen kieltäytyi luovuttamasta pyydettyjä päätöksiä, koska katsoi niiden sisältävän salassa pidettäviä tietoja henkilön vuosituloista, kokonaisvarallisuudesta tai tuen tai etuuden perusteena olevista tuloista ja varallisuudesta. Päätöksissä ei ollut myöskään julkisia osia. Asianosaisilla olisi kuitenkin mahdollisuus saada pyydettyä tietoja itseään koskevista päätöksistä.

Varsin monen tietopyynnön kohdalla viranomaisen pystyi erottelemaan julkiset ja salassa pidettävät tiedot toisistaan ja luovuttamaan edelliset. Viranomaisten rekistereissä salassa pidettäviä ja julkisia tietoja ei kuitenkaan oltu pääsääntöisesti eroteltu valmiiksi. Aineistojen muokkaaminen luovutuskuntoon olisi edellyttänyt paitsi tietojen poimimista myös niiden erottelusta julkisiksi ja salassa pidettäviksi.

Asian julkisuutta harkittiin tarkemmin jos viranomaisen huomautti, että tietoa pyytävä tietää itsekkin jo jotakin pyytämästään aineistosta ja sen julkisuudesta. Esimerkiksi Espoon kaupungin ns. *Louko*-tapauksessa KRP:lle toimittama aineisto tulkittiin ensi alkuun virheellisesti vain asianomaisjulkiseksi. Aineisto luovutettiin kun tiedonpyytjä huomautti, että pyydetty aineisto oli ollut julkinen jo ennen poliisitutkintaa, eikä poliisitutkinnan käynnistyminen voinut muuttaa sen luonetta.

Vaikeuksia aineistojen luovutuksille aiheutti myös sen arviointi, olisivatko pyydetty tiedot ja aineistot kokonaisuudessaan vaiko vain osittain julkisia tai salassa pidettäviä. Tietopyyntöihin ryhdyttiin suhtautumaan vakavammin vasta kun tietojen luovuttamatta jättämisestä oli pyydetty erillinen viranomaispäätös. Varsin monelle tietopyynnölle aiheuttikin ongelmia sinällään julkisten tarkastustietojen erotteluvai-

keudet varsinaisista henkilötiedoista. Esimerkiksi lääkärin tekemistä yksittäisistä tutkimuksista ja niiden tuloksista ei ollut mahdollista saada tarkempia seurantatietoja, koska niitä ei pystytty tai ei oltu halukkaita erottelemaan potilaiden tunnistetiedoista.

Osittain luovuttamatta jättämisessä vedottiin henkilötietojen ja muiden tietojen erottelemisen teknisiin vaikeuksiin, osittain siihen, että karsittunakin henkilörekisterien sisältö paljastaisi yksityisyydensuojan piiriin kuuluvia tietoja. Tekniset erottelemisen vaikeudet vaikuttavat nykyisen tietotekniikan kaudella kuitenkin varsin kaukaa haetuilta.

Myyntiluvattomat ja markkinoilta vedetyt ilotulitteet. Tiedot hakemuksista ja Turvatekniikkakeskuksen ratkaisusta [nimi, tyyppi, valmistaja, kiellon peruste] olivat julkisia ja niitä koskeva aineisto luovutettiin. Tuotteiden spesifiset tekniset tiedot tulkittiin kuitenkin liikesalaisuuksiksi, eikä näitä koskevia tietoja luovutettu.

Poliisiammattikorkeakoulun valintaperusteet ja testit. Valintaperusteet poliisin perustutkintokoulutukseen sekä poliisialipäällystö- ja poliisipäällystötutkintokoulutukseen olivat julkisia samoin kuin myös valintakoekysymykset kirjatenteissä alipäällystötutkintokoulutuksessa ja päällystötutkintokoulutuksessa. Salassa pidettäväksi aineistoksi luokiteltiin kuitenkin kysymykset ja aiheet poliisin perustutkintokoulutuksen kirjatenteissä ja tutkintokielen kokeissa. Kyseisiä kokeita järjestetään neljästi vuodessa samasta lukumateriaalista. Tietojen antaminen kokeista olisi vaarantanut niiden tarkoituksen toteutumisen tai käyttämisen vastaisuudessa, sillä kokeeseen myöhemmin samana vuonna osallistuvat olisivat voineet hyötyä aiemmista järjestettyjen kokeiden kysymyksistä.

Jyväskylän kaupungin ja Jyväskylän taidemuseon taidehankinnat 2007. Viranomaisen laatima yhteenveto taiteilijoista, teoksista, teosten hinnoista ja siitä, oliko teos sijoitettu julkisesti nähtäville vai ei, oli julkinen. Erityisperusteita yksittäisille taidehankinnoille ja tietoa teoksen sijoituspaikasta ei kuitenkaan kerrottu. Erityisperusteita ei yhteenvedossa esitetty, koska kokoelmaan ei oltu hankittu kyseisenä aikana erityisen arvokkaita teoksia. Taidemuseoiden yleisen käytännön mukaisesti hankituista teoksista ei luovuteta samanaikaisesti hinta- ja sijoituspaikkatietoja.

Diplomaattikustannukset ja diplomaattikoulutus. Ulkoministeriö luovutti diplomaattien kuluja koskevat tiedot samoin kuin tiedot diplomaattikoulutukseen valituista ja yleisistä valintaperusteista. Pyydettyjä arvioita valittujen osalta ei annettu. Viranomaisen mukaan niitä ei luovuteta myöskään hakuun osallistuneille tai siinä menestyneille.

Valintakokeiden pisteytyspääluokat olivat koulutus, työkokemus, kielitaito järjestökokemus ja viestintätaidot. Näiden lisäksi ministeriössä voidaan asettaa erillisiä hakukohtaisia määräyksiä, esimerkiksi toivottuista työkokemuksesta tai asiantuntemuksesta. Näiden yksityiskohtaisempia alkupisteytysperusteita ei kuitenkaan paljastettu.

Lääkärikäynnit Keuruun varuskunnassa. ”Lääkärin suorittama potilaan tutkiminen” -tapahtumien lukumäärät ja erittelyt ensikäynneiksi, uusintakäynneiksi ja saapumistarkastuksiksi olivat julkisia tietoja. Tietoja eri henkilöille tehdyistä tutkimuksista ei kuitenkaan luovutettu, koska kyse on terveydenhuollon ja kuntoutuksen asiakkuussuhteen perusteella salassa pidettävistä tiedoista.

Viranomaisvalmistelu

Lähtökohtaisesti viranomaisen valmisteluaineisto on julkista valmistuttuaan käyttötarkoitukseensa, vaikka valmistelevana oleva asia olisi sinällään keskeneräinen. Julkiseksi tulevaa valmisteluaineistoa on esimerkiksi viranomaisen laatima ja eteenpäin toimittama selvityspyyntö. Myös viranomaisen vastaanottama aineisto, esimerkiksi valvontatoimessaan saama selvitys, on julkisuuslain mukaan lähtökohtaisesti julkinen kun viranomainen on sen saanut. Julkisuudesta osoitti kuitenkin, ettei viranomaisen tuottama ja lähettämä valmisteluaineistokaan tule välttämättä aina julkiseksi.

Patentti- ja rekisterihallituksen säätiöiden valvonta. Patentti- ja rekisterihallitus kieltäytyi luovuttamasta kopioita Maaseudun kukkasrahaston säätiölle, Nuorisosäätiölle ja kymmenelle muulle säätiölle lähettämistään selvityspyynnöistä ja niihin mahdollisesti saamistaan vastauksista koskien säätiöiden toiminnan sääntöjenmukaisuutta ns. vaalirahajupakassa. PRH katsoi, että kyse oli ministeriön omaan valmistelutyöhön liittyvistä asiakirjoista, ja tietojen antamisen jo valmisteluvaiheen aikana voisi vaarantaa viranomaisen valvontatoiminnan. Viranomainen korosti kielteisessä vastauksessaan, että ”tarkastus- ja valvontatoiminnan tehokkuuden turvaamiseksi tiedot selvityksestä tai selvityspyyntöjen yksityiskohtaisesta sisällöstä on pidettävä salassa kunnes päätös valvonta-asiassa on tehty erikseen kunkin säätiön kohdalla”.

Terveysspalveluhankkeen valmisteluaineisto. Tietopyyntö koski ”kaikkea mahdollista tietoa” Kouvolan kaupungin terveysspalvelu-

hankkeen *KoTePan* valmistelusta. Viranomaisen lähetti tiedonpyytäjälle osoitelinkin verkossa olevaan valmisteluaineistoon tutustumiseksi. Lisäksi tietopyynnön tekijälle [kaupungin palveluksessa olevalle henkilölle] kerrottiin, että aineiston tarkastelussa tarvittava tunnus ja salasana löytyisivät Kouvolan kaupungin intrasta tai ne toimitettaisiin tälle erikseen. Valmisteluaineistosta ei oltu eroteltu julkisia ja ei-julkisia osia. Sitten julkisessa verkossa on ollut nähtävissä vain hankkeen yleiskuvaus ja muuta julkista aineistoa.

Väärä tai ei-viranomainen

Osa tietopyynnöistä ohjautui tahoille, jotka eivät käyttäneet tietopyyntöön liittyvässä asiassa viranomaisen valtaa, eivätkä näin ollen kuuluneet julkisuuslain soveltamisalaan. Yksi tietopyynnöistä kohdistui jo alunperin väärälle viranomaiselle.

VR:n myöhästelyistä johtuneiden korvausvaatimusten määrä ja summat. Tietopyynnön kohteen oli VR ja aineistoa pyydettiin vuodelta 2008. Pyydettyjä tietoja ei luovutettu, koska VR ei ole viranomainen, jota julkisuuslaki olisi koskenut. Lisäksi korvaussummien kertomisen tulkittiin vaarantavan rautatieyhtiön liikesalaisuuden. Korvausvaatimusten lukumääristä ei myöskään tiedotettu.

Aalto-yliopiston rehtorivalinta. Kolmen korkeakoulun muodostaman muutosorganisaation Aalto-yliopiston rehtorivalintaan valmistellut Aalto-korkeakoulusäätiö ei luovuttanut rehtorinvalintaan liittyvää asiakirja-aineistoaan. Valinnan tehnyt säätiöpohjainen organisaatio ei ollut viranomainen, jota julkisuuslaki olisi koskenut. Aalto-yliopistoa koskevia pöytäkirjoja ja muuta aineistoa olisi kuitenkin yliopistojen kirjaamojen arkistoissa siltä osin kuin Aalto-yliopiston asioita oli käsitelty nykyisin toimivien yliopistojen hallintoelimissä. Rehtorinvalintaan liittyvät asiakirjat oli tarkoitus yhdistää nyt toimivien kolmen korkeakoulun arkistoihin vuonna 2010 kun Aalto-yliopisto aloittaa virallisesti toimintansa. Tällöin yliopiston keskeiset päätökset tehneen korkeakoulusäätiön hallituksen paperit saattavat tulla kokonaan tai osittain julkisiksi.

Lasten yksihuoltajuuden jakautuminen vanhempien välille. Tietopyyntö koski yksihuoltajuuspäätösten jakautumista isän ja äidin välille kuntien sosiaalitoimessa. Alunperin Lapsiasiavaltuutetulle osoitettu tietopyyntö kierrätettiin Tilastokeskuksen kautta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Lapsiasiavaltuutettu ei systemaattisesti

seuraa huoltajuusratkaisujen jakautumisesta eikä tuota tilastoja tai muutakaan huoltajuuteen liittyvää aineistoa. Tilastokeskuksella olisi ollut pyydetty tieto, mutta sen muokkaaminen tilastolliseksi aineistoksi olisi vaatinut maksullisen toimeksiannon. Lopulta THL:lta saatiin kuitenkin valmis tilasto sopimusmääristä lapsen huollossa kunnittain vuonna 2008. Käräjäoikeuden ratkaisemista huoltajuuksista THL:lla ei ollut kuitenkaan tietoa.

Joissakin pyynnöissä vastausten viivästyminen johtui siitä, että pyyntö oli alunperin osoitettu väärälle viranomaiselle. Yhdessä tietopyynnössä kehoitus kääntymisestä oikean viranomaisen puoleen saatiin kuitenkin vasta yli kaksi viikkoa alkuperäisen pyynnön tekemisestä.

Asiakirjan tallennemuoto

Aineistot pyydettiin sähköpostitse, koska viranomaisten laatimien ja vastaanottamien asiakirjojen oletettiin olevan jo pääsääntöisesti sähköisessä muodossa. Yllättävän merkittävä osa aineistoista osoittautui kuitenkin olevan edelleenkin vain paperilla. Sähköisessä muodossa olevien asiakirjojen ja muun aineiston niukkuus yllätti, vaikka viranomaisten asiakirjat laaditaan tekstinkäsittelyohjelmilla jo lähtökohtaisesti sähköiseen muotoon. Viranomaisen väitteet aineistojensa erikseen tarvitsemasta muokkaamisesta sähköiseen muotoon herättikin herkästi epäilyjä siitä, että viranomaisen ilmoittama tallennusmuoto olisikin vain veruke luovutettavan aineiston [kalliille] hinnoittelulle ja tätä kautta yrityksille olla luovuttamatta pyydettyjä tietoja.

Paitsi että sähköisten aineistojen vähäisyys aiheuttaa omia ongelmiaan pyydettyjen tietojen etsimiselle ja toimittamiselle, se myös lisää tietojen luovuttamisen kustannuksia. Viranomaisille ei välttämättä ole myöskään mahdollisuuksia toimittaa aineistostaan maksuttomia näytekappaleita, jolloin tiedonpyytäjät voisivat arvioida jo ennakolta, onko etsitty aineisto juuri sitä mitä hän etsii suhteessa sen kopioinnista aiheutuviin kustannuksiin. Viranomaiset eivät aina myöskään tarjonneet automaattisesti maksutonta mahdollisuutta tulla tutustumaan pyydettyyn aineistoon sen omissa tiloissa.

Vaikeavammaisten kuntoutuspalvelujen kilpailuttaminen. Tietopyynnön kohde Kansaneläkelaitos pystyi toimittamaan luettelon

yksilöllisten kuntoutusjaksojen palveluntuottajista sähköisessä muodossa tekemällä listausajon omasta palveluntuottajarekisteristään. Muu pyydetty aineisto (29 mapillista tarjousmateriaalia ja 3 mapillista tarjouspyyntöaineistoa) olisi voitu luovuttaa vain maksullisina paperikopioina.

Konsulttiyhtiön saamat maksut. Tietopyynnön kohteena olivat Jyväskylän kaupungin konsulttiyhtiö Ramboll Oy:lle maksamat laskut kolmelta viime vuodelta. Aineisto oli julkista ja se pystyttiin toimittamaan ostoreskontrasta poimittuna sähköisessä muodossa. Luovuttaminen olisi edellyttänyt kuitenkin aineiston erillistä poimimista ja muokkaamista, ja toimenpide olisi maksanut 60 euroa.

Elintarvikkeiden tuotevalvonnassa havaitut rikkeet. Kuopion kaupungin ympäristöterveystoimistolle osoitettu sähköinen rekisteritietojen luovutuspyyntö koski vuonna 2008 elintarviketarkastuksissa havaittuja rikkeitä, kohteita ja rikkeistä seuranneita jatkotoimia elintarvikemyymälöiden tuotevalvonnassa. Tapauksista laaditut tarkastuspöytäkirjat olivat julkisia, mutta aineisto olisi pitänyt koota erikseen sähköiseen muotoon. Tarkastuspöytäkirjojen etsiminen olisi edellyttänyt koko kohdekortiston läpikäymistä ja asiakirjojen lukemista, mikäli niistä olisi haluttu poimia tarkastuksilla havaitut puutteet. Viranomaisen tarjoutui luovuttamaan kopioitavat tarkastuspöytäkirjat paperimuodossa, jolloin aineiston lunastusmaksu olisi kohonnut 1750 euroon. Maksuttomina tilastotietoina viranomaisen kertoi tarkastusten määrän, kohteiden määrän, korjausta kaipaavien kohteiden määrän, toimenpiteiden määrän ja määrät toimenpiteiden eri syyille [omavalvonta, yleinen hygienia, laatu ja epäpuhtaudet, pakkausmerkinnät ja esitteet, muut syyt]. Tarkastuksilla todetut puutteet tilastoidaan ja tiedot toimitetaan lääninhallituksen kautta Eviralle.

Varsin monessa tietopyynnössä ihmetystä aiheutti viranomaisen puutteellinen tilastoaineisto. Tarkempi tapahtumien tilastointi voisi helpottaa myös viranomaisen omia toimintoja. Jopa yhdenkin ylimääräisen tapahtumatiedon tilastointi voisi olla merkittävä informaatiolisä viranomaisen oman valvontatoiminnan ja sen tarkemman suuntaamisen kannalta.

Ongelmalliset rekisterit

Sähköinenkin aineisto osoittautui olevan varsin harvalla viranomaisella

rekisterimuodossa. Tietopyyntöjen vastaukset osoittivat, ettei viranomaisten tietojärjestelmiä oltu selvästikään suunniteltu siten, että tietopyyntöjen pohjalta voitaisiin tehdä erillisiä atk-ajoja. Ulkopuolisen kokonaiskuvan saamista vaikeutti erityisesti järjestelmien keskinäinen yhteensopimattomuus.

Keskitettyjen tietojärjestelmien puuttuminen tai puutteet johtivat myös siihen, että tietojen saaminen hajautettuja aineistoja koskeviin tietopyyntöihin onnistui vaihtelevasti. Esimerkiksi poliisin tekemiksi epäiltyjä virkarikoksia ei pystytty erottelamaan muiden tekemistä virkarikoksista luotettavan hakukriteerin puuttuessa. Ongelma on tosin määrä korjata kun poliisirikosten tutkintajärjestelyä uudistetaan.

Poliisin saamat virkasyytteet ja kurinpitotoimet. Valtakunnansyyttäjänvirastolle osoitetulla tietopyynnöllä pyydettiin luettelo poliisin tekemistä virka- ja siviilirikoksista, kurinpitomenettelyyn liittyvät tapaukset eriteltyinä, ratkaistut tapaukset sekä tiedot vahingonkorvausvaatimuksista. Viranomaisen totesi, ettei sillä ollut keskitetysti käytössään tietopyynnössä tarkoitettuja tietoja. Se siirsi poliisien tekemiksi epäiltyjä rikostietoja koskevan tiedustelun syyttäjänvirastoille. Tarkoituksena olisi, että esitutkinnanjohtajina toimivat syyttäjät olisivat vastanneet suoraan tätä koskevaan kyselyyn. Tiedustelun poliisin kurinpitomenettelyä koskevista päätöksistä Valtakunnansyyttäjänvirasto siirsi vastaavasti sisäasiainministeriön poliisiosastolle. Vahingonkorvausvaatimukset taas ilmenisivät luotettavasti tuomioistuinten aineistoista. Poliisirikosten tutkinnanjohtajilta tapauksista saatiin yksittäisiä vastauksia hajanaisesti. Ministeriön poliisiosasto vastasi kyselyyn omalta osaltaan, mutta sillä ei ollut keskitettyä järjestelmää, josta olisivat käyneet ilmi poliisia koskevat kurinpitomenettelypäätökset. Näiden suhteen tietopyytäjää kehoitettiin kääntymään yksittäisten poliisivirastojen puoleen. Julkiseksi tiedoiksi osoittautuivat juttujen ja syyteharkintaan edenneiden juttujen määrät, kuinka monessa jutussa syytetä ei nostettu, kuinka monta juttua oli kesken ja joissakin tapauksissa myös syytenimikkeet. Vaikka tietopyynnöissä ei ilmennyt ei-julkista tietoa, ne sisälsivät kuitenkin tietoja, joiden saaminen ei onnistunut. Näitä olivat toisessa syyttäjänvirastossa tehdyn syytteen sisältö, asiassa esitetyt vahingonkorvausvaatimukset ja asiassa annettu käräjäoikeuden tuomio.

Viranomaiset laativat valvontatoimessaan havaitsemistaan tapahtumista ja puutteista pöytäkirjat. Kun yksityiskohdista ei tehdä riittävästi rekisterimerkintöjä, valvonnasta saatava kokonaiskuva typistyy

herkästi pelkiksi tilastollisiksi suureiksi, kuten tapausten lukumääriksi. Viranomaiset eivät esimerkiksi tilastoi luokittelemistaan tapauksista sen tarkemmin toimenpiteittensä syitä tai perusteita. Puutteellisten rekisterisisältöjen takia yksityiskohtaisempien tietojen hankkiminen viranomaisen tekemästä valvonnasta edellyttäisi paperimuotoisten tapahtuma-asiakirjojen läpikäyntiä.

Myös yksittäiset viranomaiset ovat huomanneet tietojärjestelmien puutteellisuudet. Yksi viranhaltija kommentoikin saamaansa tietopyyntöä: ”Luuletko tosiaan, että meillä on täällä sellainen mappi, josta löytyisivät kaikki pyytämäsi tiedot?”

Lentoasemien matkustaja- ja matkatavaratarkastukset. Tietopyyntö koski luetteloja siviililentoasemien matkustaja- ja matkatavaratarkastuksista vuosilta 2008-2009, kuten tarkastusten määriä, lennoille epäämisen syitä, poistettujen matkatavaroiden määriä ja ”muita mahdollisia tarkastuksissa esiin tulleita seikkoja”. Finavia toimitti turvatarkastuksiaan käsittelevän tilastoaineiston, josta selvisivät tapahtumien ja eri tavoilla toteutettujen tarkastusten ja poistojen lukumäärät. Luovutettu tilasto käsitti kuitenkin vain Helsinki-Vantaan lentoaseman, koska turvatarkastuksista ei raportoida yhteisessä järjestelmässä ja tietojen kerääminen erikseen tietopyyntöä varten muilta asemilta olisi vienyt liikaa aikaa. Luovutetut tilastot olivat myös sisällöltään puutteellista, eivätkä sisältäneet tietoja lennoille evättyjen matkustajien määristä tai epäämisten syistä.

Tullin huumevalvonta. Tietopyynnön kohteena olivat tullin vuonna 2008 takavarikoimat huumeet, niiden määrät ja kiinniottopaikat. Tullihallitus toimitti tilaston takavarikoitujen huumeiden kokonaismäärästä ja takavarikoiduista huumeista tullipiireittäin. Takavarikoidut huumeet oli lisäksi eritelty. Viranomaisen mukaan kiinniottopaikatietoja ei kuitenkaan tilastoida, ja tämäntapaisten tietojen poimiminen erikseen noin tuhat vuosittaista takavarikkoa sisältävästä järjestelmästä olisi vienyt aikaa.

Poliisin aseenkäyttö Jyväskylän alueella 2008. Keski-Suomen poliisilaitos ei voinut luovuttaa poliisin aseenkäyttöä koskevia tietoja, koska se ei laadi siitä tilastoja. Jokaisesta poliisin aseenkäyttötilanteesta laaditaan kuitenkin selvitys, joka toimitetaan Poliisiammattikorkeakoululle ja poliisin lääninjohdolle. Edellinen hyödyntää selvityksiä tutkimustoiminnassaan sekä voimankäyttö- ja ampumakoulutuksen kehittämisessä. Yksittäiset aseenkäyttöselvitykset olivat salassa pidettäviä poliisin taktisina ja teknisinä menetelminä ja suunnitelmina.

Tietojen luovuttaminen viranomaisten rekistereistä ja luetteloista kaatui usein niiden sisältämiin henkilötietoihin. Tietoja ei voitu luovuttaa yksityisille tiedon pyytäjille sähköisinä rekisteriotteina, koska ne muodostivat henkilörekisterin. Aineistojen tämäntapaiselle luovutukselle oli pitänyt olla erilliset edellytykset, kuten esimerkiksi toimitukselliset tarpeet.

Tietojen luovuttamista koskevat henkilötietolain rajoitukset tuntuivat pystyvän rajoittamaan tietojen saamista muistakin kuin henkilöön suoranaisesti liittyvistä tiedoista. Sähköisistä rekistereistä ei pystytty tai ei oltu halukkaita karsimaan niiden sisältämiä henkilöiden tunnustietoja [kuten nimiä, kotiosoitteita, henkilötunnuksia], minkä jälkeen rekisteri ei olisi enää luonteeltaan henkilörekisteri. Tällöin julkisten tietojen luovuttamiselle ei olisi enää esteitä. Myöskään teknisiä ongelmia henkilötietojen karsimiselle ei kuitenkaan pitäisi olla. Monella viranomaisella taulukkomuotoinen rekisteriaineisto on tallennettu excel-ohjelmaan, jolloin salassa pidettäviä tietoja voitaisiin poistaa yksinkertaisesti peittämällä tiedostoista yksittäisiä sarakkeita ja samalla niiden tietosisältöjä.

Yliopistoprofessorien palkat. Tietopyynnön kohteena ollut Jyväskylän yliopisto oli halukas luovuttamaan freelance-toimittajana työskennelleelle kurssin opiskelijalle palkkatiedot vain kolmesta yksittäisestä henkilöstä. Palkkarekisterin tietoja kokonaisuudessaan ei haluttu luovuttaa, vaikka viranhaltijoiden palkkatiedot vuonna 2009 [ennen uutta yliopistolakia] olivat nimikirjalain mukaan julkisia, eikä esimerkiksi sähköinen massaluovutus olisi ollut ongelmana toimituksellisessa käyttötarkoituksessa. Yliopisto perusteli ratkaisuaan valtiovarainministeriön ohjeella, jossa julkisuuslakia oli tulkittu siten, että yksityisille henkilöille voitiin kohteiden tietosuojaa loukkaamatta luovuttaa vain ”muutamien henkilöiden” palkkatiedot.

Yliopiston peruspääomaan tehdyt lahjoitukset. Tietopyynnön kohteena olivat Jyväskylän yliopistorahastoon tehdyt lahjoitukset yliopiston peruspääomaksi [lahjoittajan nimi ja lahjoitussumma]. Tiedot pyydettiin sekä lahjakirjoista että ilman lahjakirjaa tehdyistä lahjoituksista. Yliopisto antoi luvan tutustua tietopyynnössä mainittuihin asiakirjoihin yliopiston kirjaamossa [lahjakirjat] tai talouspalveluissa [muut lahjoitukset]. Sähköisessä muodossa asiakirjoja ei voitu toimittaa, koska tiedot olivat osa henkilörekisteriä, josta tietojen luovuttaminen olisi edellyttänyt erillisiä henkilötietolain mukaisia luovutusperusteita [kuten toimituksellista tarkoitusta].

Tulvavahingot ja kunnan niistä maksamat korvaukset. Tietopyyntö osoitettiin Nivalan kaupungin maaseutujohtajalle, joka luovutti yhteenvedon hakijoiden ja korvausten saajista. Luettelo sisälsi hakijoiden nimet sekä haetut ja maksetut euromääräiset korvaukset.

Yliopiston rehtoriksi hakevien virkahakemukset. Tietopyynnön kohteena oli Jyväskylän yliopisto ja virkahakemukset pyydettiin toimittamaan sähköisessä muodossa. Viranomaisen vastauksen mukaan hakemusasiakirjat olivat pääosin julkisia ja niihin oli mahdollista tutustua julkisilta osiltaan yliopiston kirjaamossa. Henkilötietolain luovutusrajoitusten takia asiakirjoja ei voitu kuitenkaan luovuttaa yksityiselle tietopyytäjälle sähköisessä muodossa.

Tilastojen runsas tarjonta

Vaikka pääsy viranomaisten hallinnoimaan alkuperäisaineistoon ei ollut vaivatonta tai edes mahdollista, moni viranomainen oli laatinut toiminnastaan raportteja ja tilastoja, joihin voitiin tutustua myös viranomaisen omilla verkkosivuilla.

Tietojen luovuttaminen ylipäättään sähköisenä luettelona ns. raakadatanä tai rekisterinä osoittautui hankalaksi monen tietopyynnön kohdalla, vaikka kyse ei olisikaan ollut ihmisten tietoja sisältävistä henkilörekistereistä. Näiden sijasta tarjottiin tilastoja ja viranomaisen itsensä laatimia yhteenvetoja, jotka kuitenkin osoittautuivat tietosisällöltään usein riittämättömiksi vastaamaan tehtyihin tietopyyntöihin.

Mahdollisuus luovutetun aineiston ulkopuoliselle jatkokäsittelylle saattoi olla ongelma myös tietoja hallinnoivalle viranomaiselle itselleen. Yksi tietopyyntöön vastanneista viranomaisista totesikin, että ”excel-muotoisia tiedostoja ei yleensä lähetetä talon ulkopuolelle, jottei aineistoa voitaisi edelleen käsitellä”.

Kuolemantapaukset vankiloissa 2008. Rikosseuraamusviraston mukaan tapausten lukumäärät ja tilastoidut kuolinsyyt [tosin vain itsemurhat ja henkirikokset] olivat julkisia. Tätä tarkemmat tiedot yksittäisistä tapauksista olivat salassa pidettäviä henkilöiden arkaluonteisina terveystietoina. Vankilassa kuolleista ei voida kertoa, koska yksittäisen henkilön vankilassaolo ei ole julkinen tieto. Kuolemantapausten yksityiskohtaisemman kertomisen myös anonymisti esti tapausten vähäinen määrä.

Tieosuuksien valvontakamerat ja ylinopeuksista annetut sakot. Sisäasiainministeriön poliisiosasto luovutti automaattisen liikenne-

valvonnan antamista sakoista sähköisessä muodossa olevan taulukon, josta kävivät ilmi sakot, rikesakot ja ehdolliset rikesakot. Tilastoista ei paljastunut sakkojen euromääriä, nopeuksien ylityksiä tai tietoja eniten sakkoja kirjoitettavista tieosuuksista tai valvontakameroista. Tällaisten tietojen tuottaminen olisi sinällään ollut mahdollista, mutta se olisi maksanut erikseen.

Kaksossynnytykset Jyväskylässä. Väestörekisterikeskuksen ylläpitämän väestötietojärjestelmän tiedot eivät sellaisenaan olleet julkisia lukuun ottamatta yksittäin annettavia osoitetietoja. Tiedosta on kuitenkin mahdollista laatia tilastoja ja antaa lukumäärätietoja. VRK:lla ei ollut valmiina kaksossynnytyksistä kertovia tilastoja, mutta lisäselvitysten jälkeen ne saatiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta.

Pysäköintivirhemaksut. Kouvolan kaupungille osoitetussa tietopyynnössä pyydettiin pysäköintivirhemaksuja ja maksatusta koskevia tietoja tammi-syyskuulta 2009 massamuotoisesti excel-tiedostona [valittamiseen johtaneet, muutoksen sen pohjalta saaneet ja hallinto-oikeuteen edenneet päätökset]. Pyydettyä aineistoa ei ollut olemassa massana luovutettavana luettelona, vaan tiedot olisi pitänyt koota erikseen. Viranomainen pystyi kuitenkin toimittamaan pysäköinnin valvonnasta laadittuja neljännesvuositilastoja, joista kävivät ilmi määrät maksukehotuksille, maksamattomista kehotuksista annetuille maksumääräyksille, tehdyille vastalauseille sekä hyväksytyille ja hylätyille vastalauseille. Maksukehotusten syyt, vastalauseiden ja niihin annettujen päätösten perusteet ja muut yksityiskohdat sisältyivät asiakirja-aineistoon, johon viranomaisen mukaan olisi saattanut olla mahdollista tutustua tutkimusperustein. Ehtona tämäntapaiselle tietojen luovuttamiselle olisi kuitenkin ollut, että tutkimuksen tekijä sitoutuisi pitämään salassa lähinnä vastalauseisiin sisältyvät, yksityiselämän piiriin kuuluvat tiedot.

Julkistakin aineistoa löytyi

Monet tehdyistä tietopyynnöistä kohdistuivat jo lähtökohdiltaan varsin selkeästi julkiseen aineistoon. Tämäntapaisten tietojen sähköpostitse tapahtuvalle luovuttamiselle ei aiheutunut pääsääntöisesti ongelmia.

Suurlähettiläiden maailmanpoliittiset raportit Georgian sodan jälkeen. Ulkoasiainministeriölle kohdistettu tietopyyntö koski ministeriön suurlähettiläiltä erikseen tilaamia, maailmanpolitiikkaa koskevia raportteja, jotka valikoituina ja nimettöminä oli jo aiemmin luovu-

tettu Helsingin Sanomien käyttöön. Ministeriö luovutti tiedonpyytäjälle aineiston. ”Tavallisella kansalaisella” on näin ollen mahdollisuus saada käyttöönsä sama julkinen aineisto kuin mediallakin.

Kirkon kriisiviestinnän toimintasuunnitelma. Kirkkohallitukselle osoitetussa tietopyynnössä pyydettiin sähköisessä muodossa kirkon toimintasuunnitelmat kriisitilanteiden varalta. Erikseen tiedusteltiin sitä, kuinka usein suunnitelmia päivitetään. Viranomainen vastasi tietopyyntöön tarjoamalla internetissä kriisiviestintäsivuilleen kokoamaansa aineistoa. Kriisiviestinnän kehittämisestä viranomainen totesi lakonisesti, ”kriisiviestinnän valmiuksia kehitetään koko ajan niin valtakunnallisesti kuin kuussakin hiippakunnassa erikseen”. Tiedonpyytäjälle toimitettiin myös kirkon henkilökunnalle tarkoitetut sisäiset ohjeet yleisessä hätätilanteessa toimimiselle.

Kotihoitoasiakkaiden ateriapalvelujen kilpailuttaminen. Tietopyynnön saanut Helsingin kaupunki toimitti valitulta vuodelta sähköisessä muodossa tarjouspyynnön, ateriapalveluille asetetut vaatimukset, palveluperiaatteet, aterioiden koot ja määrät, hintatiedot ja taulukkovertailun tarjouksista pisteytyksineen. Myös tehdyt sopimukset olivat julkisia, mutta niitä ei voitu luovuttaa sähköisesti, koska ne eivät olleet sähköisessä muodossa.

Puolustusvoimien hankkima ja poistama asekalusto. Tietopyynnön kohteena oli alunperin puolustusvoimien vuonna 2008 käytöstä poistama ja hankkima asekalusto. Myöhemmin tietopyyntö rajattiin maavoimien kalustoon ja yksittäisiin aseisiin. Maavoimien materiaalilaitoksen esikunta listasi vastauksessaan hankitut ja käytöstä poistetut asetyypit kappaleittain, hankinnoista mm. 550 kpl Clock 17 Complet FI pistooleja ja poistoista kivääreitä, kranaatinheittämiä, sinkoja ja mm. kolme kevyttä rannikkotykkiä. Poistetuista maavoimien asejärjestelmistä viranomainen totesi, ettei vuoden 2008 aikana niitä oltu poistettu käytöstä. Tiedot oli poimittu puolustusvoimien SAP-tietojärjestelmästä ajankohdan ja tavararyhmän perusteella, ja hakutuloksista oli poistettu varaosat ja varusteet. Yksittäisistä aseista ja asejärjestelmistä luopuminen on viranomaisen mukaan julkista tietoa, mutta suorituskykyyn liittyvät tiedot, esimerkiksi ohjusten lukumäärät ovat salassa pidettäviä. Keskusteluissa kävi lisäksi ilmi, ettei yksittäisissä varuskunnissa käytössä olevien aseiden määriä tai luovutetun kaluston ostajia paljasteta.

Varusmiespalveluksen keskeytykset puolustusvoimissa vuonna 2008. Terveystilaa ja keskeytyksiä koskevat tilastotiedot olivat pääesikunnan mukaan julkisia. Luovutettu aineisto sisälsi tietoja mm. poistumista varusmiespalveluksesta alueellisina ja valtakunnallisina tilastoina [mm. terveyssyyt, siviilipalvelus], arviot tulevista poistu-

mista, saapumiseräkohtaisesti keskeyttäneet 1998-2008 sekä kootusti diagnoosit varusmiespalveluksen keskeytysten terveydellisistä syistä (mm. mielenterveyden häiriöt, tuki- ja liikuntahäiriöt, tapaturmat, hengityselinten sairaudet).

Valtionvarainministeriön virkistykseen tarkoitettujen määrärahojen ja virkistystoiminnan sisältö 2005-2009. Valtionvarainministeriö luovutti tiedot virkistysbudjettien euromääristä ja toimintaan osallistuneiden henkilöiden määristä. Lisäksi luovutetussa aineistossa kuvailtiin – tosin pelkästään varsin yleisellä tasolla - millaisiin toimintoihin [”vapaamuotoiset retket”, ”pikkujoulut”, ”muut tapahtumat”] virkistysrahoja on yleensä käytetty.

Heinolan lintutarhan budjetit 2004-2009. Heinolan kaupungin omistaman lintutarhan vuosittaiset budjettitiedot alamomenteittain eroteltuina olivat kokonaisuudessaan julkisia. Pyydetty aineisto pystyttiin lisäksi luovuttamaan sähköisessä muodossa excel-taulukkona.

Viestintäviraston palkkatiedot. Viranomaisen luovutti euromääräiset palkkatiedot tilastomuodossa pyydettyä viimeisimmältä maksukaudelta. Luovutetut tiedot oli luokiteltu mm. työsuhteiden, työtehtävien ja erikseen maksettujen korvausten pohjalta. Myös verottomat ansiot oli luokiteltu erikseen. Tietopyyntö oli muotoa ”henkilöstön palkkatiedot”, jolloin viranomaiselta ei erikseen edellytetty palkkatie-

Tmp	Var.	Nimike	Nimikkeen lyhyt selitys	Name 1	Tapahtumalajiteks
9105	ROMU	426-0891	PISTOOLI\900 PIST 34 BE	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9105	ROMU	428-2287	PISTOOLI\ERIKAL SEK TÄYD	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9105	ROMU	428-2305	KIVÄÄRI, PIENISO\SEK	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9105	ROMU	430-9780	PISTOOLI, VAIHTOKALIIPE\SIG .22-765 TÄYD	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9105	ROMU	447-7567	ILMAPISTOOLI\FEINWERKBAU MOD 65	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9105	ROMU	447-7660	KIVÄÄRI, TARKKUUS\762 TKIV 28 76	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9101	PR1A	447-9246	KIVÄÄRI, PIENISO\ANSC BIATHLON 1827	Savo-Karjalan varasto-osa	Vo poistaminen
9101	PR1A	447-9246	KIVÄÄRI, PIENISO\ANSC BIATHLON 1827	Savo-Karjalan varasto-osa	Vo poistaminen
9101	PR1A	447-9246	KIVÄÄRI, PIENISO\ANSC BIATHLON 1827	Savo-Karjalan varasto-osa	Vo poistaminen
9101	PR1A	447-9246	KIVÄÄRI, PIENISO\ANSC BIATHLON 1827	Savo-Karjalan varasto-osa	Vo poistaminen
9101	PR1A	447-9246	KIVÄÄRI, PIENISO\ANSC BIATHLON 1827	Savo-Karjalan varasto-osa	Vo poistaminen
9101	PR1A	447-9246	KIVÄÄRI, PIENISO\ANSC BIATHLON 1827	Savo-Karjalan varasto-osa	Vo poistaminen
9101	PR1A	447-9246	KIVÄÄRI, PIENISO\ANSC BIATHLON 1827	Savo-Karjalan varasto-osa	Vo poistaminen
9105	ROMU	447-9246	KIVÄÄRI, PIENISO\ANSC BIATHLON 1827	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9105	ROMU	448-2117	KIVÄÄRI, KIIKARI\762 KIKIV 39 43	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9105	ROMU	448-2117	KIVÄÄRI, KIIKARI\762 KIKIV 39 43	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9105	ROMU	448-2117	KIVÄÄRI, KIIKARI\762 KIKIV 39 43	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9105	ROMU	451-8479	RYNNÄKKÖPANSsarIVAUNU\BMP-1PS	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9101	PR1A	464-0164	KIVÄÄRI, PIENISO\KRIKO AH	Savo-Karjalan varasto-osa	Vo poistaminen
9105	ROMU	465-2026	RYNNÄKKÖKIVÄÄRI\762 RK 54 TÄYD	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9105	ROMU	465-2048	KONEPISTOOLI\900 KP 31	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9105	ROMU	465-2071	KIVÄÄRI\762 KIV 39	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen
9105	ROMU	465-2082	KIVÄÄRI\762 KIV 28 30	LSHR/Ajoneuvovarikko	Vo poistaminen

Ote puolustusvoimien asekaluston poistorekisteristä

tojen erottelemista yksittäisten henkilöiden tasolla. Uudistetussa tietopyynnössä pyydettiin tietoja henkilöittäin. Viranomaisen kieltäytyi näin yksityiskohtaisesta luovutuksesta ja edellytti pyynnön jatkokäsittelyltä lisäselvitystä ”tutkimussuunnitelmasta ja tutkimuksen vastuullisesta johtajasta”. Lisäksi pyydettiin selvitystä siitä, voiko tutkimuksen suorittaa ilman henkilön yksilöintiä koskevia tietoja, miten henkilörekisteri hävitetään tai siirretään arkistoivaksi tai sen tiedon muutetaan muotoon, jossa tiedon kohde ei ole niistä tunnistettavissa.

Opettajien virkarikkeet 2008. Tietopyynnön kohteena olivat Kuopion kaupungin peruskouluissa ja lukioissa vuonna 2008 tapahtuneet virkarikkeet. Aineisto pyydettiin luettelona, josta opettajien henkilötiedot olisi poistettu. Alustavan yhteydenoton perusteella aineisto luvattiin lähtökohtaisesti toimittaa. Luovuttamien ei kuitenkaan onnistunut, koska viranomaisen vastauksen mukaan ”Kuopion koulutuspalvelukeskus ei ole ollut osallisena kanteluasioissa, jotka ovat koskeneet opettajien virkarikkomuksia vuonna 2008”. Viranomaisen ilmoitti samassa yhteydessä, ettei käsittelyn johdosta ei peritä maksua ja antoi ratkaisustaan oikeaoppisesti myös valitusosoitteen.

Pro gradujen ja väitöskirjojen plagiointi. Opinnäytteiden ja väitöskirjojen plagiointia koskevan tietopyynnön kohteena oli Helsingin yliopisto ja tapauksia pyydettiin vuosilta 2006-2008. Väitöskirjojen plagiointitapauksia löytyi kolme, joita koskevat tiedekuntien päätökset luvattiin lähettää tietopyytäjälle postitse. Yhtä pro gradu -tapausta käsittelevän yliopiston konsistorin kokouspöytäkirjan osoitettiin löytyvän yliopiston verkkosivuilta. Pöytäkirjassa oli käsitelty nimettömänä slavistiikan ja baltologian opiskelijan venäläisen kirjallisuuden tutkielmaa, joka oli kokonaisuudessaan internetistä kopioitu pedagogisen yliopiston diplomityö Venäjällä vuodelta 2001. Opiskelija oli tämän seurauksena erotettu puoleksi vuodeksi yliopistosta.

Hirvieläinonnettomuuksia koskevat tilastot. Tiehallinto toimitti tilastoaineiston 1990- ja 2000-luvuilla tapahtuneiden onnettomuuksien määristä, syistä ja seurauksista pyytäjän toivomassa sähköisessä muodossa. Viranomaisen oli lisäksi halukas myös tulkitsemaan tilastoja ja toimittamaan asiakirjojen taustoja selventäviä raportteja. Yhteistyön aktiivisuuteen lienee vaikuttanut se, että tietopyyntö tehtiin julkaistavan lehtijutun aineistoksi. Tiehallinnon kokoamat tiedot pohjautuivat poliisin tekemiin selvityksiin ja ne oli jo aiemmin liitetty tiehallinnon vuosittaisiin selvityksiin.

Kasvinsuojeluaineiden käyttöä koskevat väärinkäytökset. Elintarviketurvallisuusvirasto Eviralle osoitettu tietopyyntö koski kopioita käytöstä poistettujen kasvinsuojeluaineiden väärinkäyttöihin liittyvistä asiakirjoista 2004-2008. Eritellysti pyydettiin tietoja käytetyistä

laittomista kasvinsuojeluaineiden tehoaineista, kunnista, joissa aineita käyttäneet tuotantotilat sijaitsivat, ajankohdista, jolloin Evira oli määrännyt aineen poistettavaksi käytöstä ja jolloin tuotantotila on käyttänyt poistettua ainetta sekä viranomaisen toimenpiteistä tuotantotilan kohdalla ja tuotantotilan kasveille. Eviran toimittama aineisto sisälsi eritellyn vastauksen yhden kasvinsuojeluaineen poistamista koskevas- ta päätöksestään, väliaikaista markkinointikieltoa koskevan ratkaisun- sa sekä poliisille asiasta tekemänsä esitutkintapyyntö. Lisäksi Evira toimitti kaksi saamaansa asiakirjaa kyseisestä tapauksesta [Porin kä- räjäoikeuden ratkaisun ja Maaseutuelinkeinojen valituslautakunnan ratkaisun].

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvat. Tietopyynnöllä haluttiin selvittää yritykset, jotka olivat hakeneet Pellon kunnalta vähittäis- myyntilupaa tupakkatuotteille sekä kunnan luvan myöntämisestä ja valvonnasta perimät maksut. Kunta toimitti ympäristölautakuntansa pöytäkirjan koskien maksutaksoja. Vielä vireillä olevat 15 lupahake- musta oli tallennettu luettelona sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvon- taviraston Valviran verkkosivuilla, joista kunta toimitti erikseen pape- ritulosteet.

Kaupungin myöntämä lainojen takauspäätös. Tietopyyntö koski Kymen Bioenergia Oy:n ja KSS Energia Oy:n biokaasuhankkeiden lainojen takauspäätöstä Kouvolan kaupungilta. Osakeyhtiöt ovat kau- pungin omistuksessa. Kaupunki toimitti takauspäätöstä käsitelleen kaupunginvaltuuston pöytäkirjan. Myös osakeyhtiöiden kirje oli val- tuuston pöytäkirjan sisään kirjoitettuna julkinen asiakirja. Pöytäkir- jaan ei sisällynyt erillisiä liiteasiakirjoja.

Luvattomat rajaylitykset. Rajavartiolaitokselta pyydettiin luetteloa kuluvana vuonna tapahtuneista rajoja luvattomista ylityksistä [tapahtu- mien määrät, ajankohdat, ylityspaikat sekä kuvaukset itse tapahtu- mista]. Viranomainen toimitti [mahdollisesti erikseen tietopyynnön vastaamiseksi laatimansa] luettelon, josta ilmeni pyydetty tietoaineis- to eroteltuna maitse, meritse ja ilmaitse tapahtuneiksi ylityksiksi: havaintojen päivämäärät, havainnon tehnyt viranomainen [rajavar- tiosto/merivartiosto] sekä tiiviit kuvaukset tapahtumista tyyliin: ”2.7. Pohjois-Karjalan rajavartiosto, havaittu Tohmajärven kunnan Perä- Muskon alueella kaksi ranskalaista naista, jotka ylittivät rajan Venäjälle ja takaisin sekä irrottivat Suomen leijona-vaakunat rajamerkeistä.”

15.3.(LR) Norjalaiset ilmoittivat kolmesta saksalaisesta hiihtäjistä Suomen, Norjan ja Venäjän rajan Inarin kunnan Muotkavaaran alueella. Kaksi kiinniotettu Norjassa ja kolmas Suomen puolella.

8.5. (K-SR) Vaalimaan raja-asemalla Suomen Pietarin konsulaatin työntekijä toi kaksi henkilöä diplomaattiauton takakontissa Venäjältä Suomeen.

7.6.(K-SR) Nuijamaan partio havaitsi ylitysjäljen Venäjältä Suomeen ja takaisin Lappeenrannan Konnunkylässä.

2.7.(P-KR) Havaittu Tohmajärven kunnan Perä-Muskon alueella kaksi ranskalaista naista, jotka ylittivät rajan Venäjälle ja takaisin sekä irrottivat Suomen leijona-vaakunat rajamerkeistä.

13.7.(SLMV) Saksalainen purjevene ylitti aluevesirajan laivaluvasta poiketen. Alus ilmoitti omaavansa diplomaattistatuksen, tarkastettu - ei omaa statusta. Opastettu alusta ottamaan luotsi Helsinkiin tullessa.

6.8.(SLMV) Havaittu alus, joka ylitti sisäisen aluevesirajan kaksi kertaa. Venäläisen purjeveneen kapteenia ohjattu kuinka maahantulon tulisi tapahtua.

19.9.(K-SR) Havaittu Vaalimaan raja-aseman alueella henkilön ylitys Venäjältä Suomeen. Kiinniotettu yksi uzbekistanilainen mieshenkilö.

21.9.(SLMV) Haminan poliisi ilmoitti saaneensa tiedon kolmesta intialaisesta salamatkustajasta kauppa-alue KRAFTCA:sta, joka oli tulossa Haminan satamaan.

Ote Rajavartiolaitoksen raportoimista rajatapahtumista vuonna 2009. Tapahtumia tilastoidaan seuraavasti: henkilö, ilma-alue, helikopteri, aluksen kauttakulku, huvialus käymättä rajatarkastuksessa sekä salamatkustaja

Aineistojen maksuongelmat

Viranomaiset ilmoittivat saamiensa tietopyyntöjen tiedonhankintaan ja aineistojen luovuttamiseen liittyvät työkustannukset pääsääntöisesti tuntiveloitus pohjaisina ”erityistehtävinä”. Joissakin tapauksissa viranomaisen ilmoitti erikseen luovutusta varten valmistelemansa aineiston kustannuksiksi pelkän tuntiveloitushinnan ilman arviota aineiston luovuttamisen aiheuttamista työtunneista. Samassa yhteydessä tiedusteltiin kuitenkin innokkaasti myös laskutusosoitetta.

Tiedonpyytäjän ei kuitenkaan välttämättä ollut mahdollista saada etukäteen kuvausta aineiston rakenteesta tai tietosisällöstä, eikä hän tästä syystä olisi voinut myöskään aina arvioida, olisiko viranomaisen tarjoama aineisto juuri sitä mitä hän etsi suhteessa kopiointiin aiheutuviin

kustannuksiin. Joidenkin tietopyyntöjen kohdalla kopioitava paperimateriaali saattoi olla useita kymmeniä mapillisia.

Elintarvikkeiden tuotevalvonnassa havaitut ongelmat. Tietopyynnön kohteena olivat Kuopion kaupungin ympäristöterveystoimiston elintarviketarkastuksissa 2008 havaitsemat rikkeet, niiden kohteet ja rikkeistä seuranneet jatkotoimet elintarvikemyymälöiden tuotevalvonnassa. Tapauksista oli laadittu tarkastuspöytäkirjat, mutta niiden etsiminen olisi edellyttänyt koko kohdekortiston ja asiakirjojen läpikäymistä, mikäli niistä olisi haluttu poimia tarkastuksilla havaitut puutteet. Paperimuotoisen aineiston lunastusmaksu olisi kohonnut lähes 2000 euroon.

Virkamiesten ulkomaanmatkakustannukset Oulun kaupungin keskushallinnossa. Matkamääräykset ja matkoista tehdyt matkaraportit olivat julkisia asiakirjoja. Tietopyynnön toteuttaminen olisi kuitenkin edellyttänyt matkustuspäätösten poimimista käsityönä ja kirjanpitoraporttien analysointia. Pelkästään keskushallinnon osalta tämä olisi vaatinut viranomaisen mukaan 5-8 henkilön viikkotyön. Tarkempaa kustannuslaskelmaa ei erikseen tehdyistä pyynnöistä huolimatta kuitenkaan saatu. Kaupungin keskushallinnossa neljän eri ryhmän sihteerit valmistelevat matkustuspäätökset ja niiden kustannukset löytyvät 2-3 tililtä. Viranomainen kertoi, että matkaraportti tehdään noin puolesta matkoista ja aina kun matkan tarkoituksena tai päämääränä on johonkin neuvotteluun osallistuminen. Tehtyjen virkamatkojen määrää ei osattu arvioida.

Kustannukset jäivät epämääräisiksi varsinkin tapauksissa, joissa pyydetty aineisto olisi pitänyt poimia viranomaisen sähköisistä rekistereistä. Eräs viranomaisista totesikin yhden tietopyynnön kohdalla, että ”hintaa en lähde arvioimaan, mutta ihan halpaa tuo it-talojen työ ei ole.” Tietojen keräämiseen kuluvaksi ilmoitettu pitkä aika ja tiedonkeruun maksullisuus saattavat kieliä viranomaisten halusta olla luovuttamatta tietoja suoralta kädeltä.

Viranhaltijaa koskeva esitutkinta-aineisto. Espoon kaupungilta pyydettiin sähköisessä muodossa ”koko se aineisto, jonka kaupunki oli toimittanut poliisille koskien Olavi Loukon [Espoon kaupungin teknisen toimen johtajan] esitutkintaa”. Kyse oli julkisuudessa olleesta KRP:n tekemästä tutkinnasta, joka oli käynnistynyt jo tammikuussa 2009, mutta oli tietopyynnön tekemisen aikana marraskuussa 2009 vielä kesken. Alkuepärintinsä jälkeen Espoo oli valmis luovuttamaan kaiken poliisille asiassa toimittamansa aineiston. Ongelmana luovut-

tamiselle oli kuitenkin se, että paperimuotoista aineistoa oli ryhdytty erikseen skannaamaan ilman että tietopyytäjällä oli ehtinyt syntyä kokonaiskäsitystä aineiston sisällöstä tai luovuttamisen kustannuksista. Muistitkulle tallennetulle aineistolle olisi tullut hintaa 108,87 euroa. Asiakirjojen otsikoiden kertominenkaan ei täsmentänyt merkittävämmin pyydetyn aineiston sisältöjä. Tietopyytäjän erikseen tekemään tiedusteluun mahdollisuudesta tutustua aineistoon viranomaisen luona ei vastattu.

Aineistojen merkitys

Journalismin yksi tärkeimpiä tehtäviä on viranomaistoiminnan valvonta ja asianmukaisuuden arviointi. Tämä kuitenkin edellyttää journalisteilta mahdollisimman tarkkoja ja yksityiskohtaisia tietoja viranomaisten suunnitelmista, tulkinnoista ja tehtyjen ratkaisujen perusteista. Toimitustyötä helpottaa viranomaisten velvoite dokumentoida toimintojaan ja käsittelemiään asioita erimuotoisiin aineistoihin.

Viranomaisaineistojen ”journalistista kestävyyttä” lisää tietojen säilyvyys. Esimerkiksi asiakirjat eivät unohda tai muuta mieltään ajan kuluessa. Lisäksi ne laaditaan usein samanaikaisesti kerrottujen tapahtumien kanssa (muistiot, pöytäkirjat) eikä kaikkea niihin tallennettua tietoa ole luotu tarkoitushakuisesti (itselle myönteistä) mediajulki-suutta varten. Sama tieto saa olla useammassa kuin yhdessä paikassa tai asiakirja, ja tieto saattaa viitata muihin aineistoihin. Tiedon ikä ei ole arkistoinnin kautta sinällään ongelma tiedon käytölle. Tieto voi olla myös hyvinkin yksityiskohtaista. Toisaalta aineistot eivät aina ole sisällöllisesti kattavia, eikä käsiteltyjä asioita esitetä välttämättä niiden oikeilla nimillä. Journalisteille on tärkeää pystyä arvioimaan myös dokumentin laatijan omia kytköksiä kerrottuihin asioihin ja ylipäättään kykyä ja mahdollisuutta laatia tarkastelevana oleva aineisto.

Tieto onkin viranomaiselle olennainen osa oman toiminnan suunnittelua ja päätöksentekoa. Jos toimittajat eivät ymmärrä, kuinka viranomaiset ja viranhaltijat hyödyntävät keräävät ja tallentavat tietoja, heillä ei voi olla kovinkaan kattavaa ymmärrystä siitä, mitä viranomaiset tekevät ja miksi. Vastaavasti mitä enemmän journalisteilla on hallussaan samaa tietoa kuin niiden pohjalta päätöksiä tekevilla viranomaisilla itsellään, sitä paremmat mahdollisuudet heillä on valvoa viranomaisten toimintoja ja niiden asianmukaisuutta.

Merkityksestään huolimatta viranomaisaineistot ovat jääneet henkilölähteiden käytön varjoon journalistisessa tiedonhankinnassa. Haastateltavien kertomia tietoja, muistikuvia, tulkintoja, käsityksiä ja mielipiteitä hyödynnetään jutuissa runsaasti. Tämä tapahtuu usein myös kriittikittömästi, vaikka kerrotut asiat voivat olla enemmän tai vähemmän paikkansapitämättömiä.

Osa viranomaisen tekemistä ratkaisuista on satunnaisia, ja ne toistuvat vain kerran tai hyvin harvoin. Osa toiminnoista, kuten valvonta, voi kuitenkin olla hyvinkin säännöllisesti tapahtuvaa. Tämäntapaisten ratkaisuja kohdalla olennaista onkin niiden mahdollisimman kokonaisvaltainen seuranta. Päätösten sarjan selvittäminen yksittäisten ratkaisujen sijaan antaa kokonaisvaltaisemman ja tarkemman kuvan viranomaisten toimintatavoista ja toimintapolitiikasta. Tämä edellyttää, että viranomaisille tehtävien tietopyyntöjen kohteina on yksittäisten asiakirjojen tai tapahtumien sijasta niistä koostuva luettelo tai rekisteri.

Viranomaisten valvonnalle jää aukkoja jos journalistit jättäytyvät viranomaisten itsensä, omista toiminnoistaan laatimien tiedotteiden tai yhteenvetojen varaan sen sijaan että he pääsisivät käsiksi näiden taustalla olevaan ”raakadataan”. Journalistien pitäisikin suhtautua viranomaisten tiedottamiseen nykyistä kriittisemmin. Tiedottaminen on sisällöltään puutteellista, kun kaikesta ei ole velvoitetta tiedottaa, vaan tiedotusaineiston tuottamista säätelee pitkälti viranomaisten oma arvio toimintansa yleisestä merkityksestä ja sitä koskevasta tiedontarpeesta. Paitsi että tiedottamiseen pohjautuva journalistinen raportointi viranomaistoiminnasta on riittämätöntä, se voi olla myös virheellisesti kohdistunutta.

Tiivistelmä tuloksista

Terveys ja sosiaaliala

Tarjouskilpailuasiakirjat koskien vaikeavammaisten yksilöllistä kuntoutusta järjestäviä kuntoutuskeskuksia (Kela). Hankintapäällikkö vastasi, että vain lista valituista palveluntuottajista on toimitettavissa sähköpostitse ja muuta pyydettyä aineistoa on 31 mapillista. Hän ehdotti tietopyynnön rajaamista koskemaan esimerkiksi yhtä palveluntuottajaa, jolloin kopioitavia

mappeja olisi enää noin 10. Vastauksen mukana oli hinnasto kopioinnille ja pyyntö toimittaa laskutusosoite.

Sosiaalilautakuntien vahvistamien sopimusten määrä koskien yksinhuoltajuuden jakautumista isien ja äitien kesken Suomen kunnissa (Lapsiasiavaltuutettu). Lapsiasiavaltuutetulle lähetettyyn pyyntöön vastasi lakimies vasta kolmen viikon kuluttua toteamalla, että heillä ei ole pyydettyä aineistoa. Vastauksessa kuitenkin annettiin tietoa yksinhuoltajuuteen liittyvästä päätösprosessista ja tarjouduttiin välittämään tietopyyntö edelleen Tilastokeskukseen ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitokseen. Tilastokeskuksen vastauksen mukaan heillä oli pyydetty tieto, mutta sen muokkaaminen tilastoksi oli maksullista. Tilastokeskus kuitenkin avusti tietojen pyytäjää löytämään THL:n internet-sivuilla ”Lapsen elatus ja huolto” -aineiston. Siitä ei kuitenkaan löytynyt kaikkia pyydettyjä tietoja. THL ei vastannut tietopyyntöön, joten tietopyyntö uusittiin. THL:n tutkija lähetti pyydettyt tiedot heti seuraavana päivänä.

Vuonna 2008 tapahtuneet kaksossynnytykset Jyväskylässä (Väestörekisterikeskus). Palvelupäällikkö vaikutti ärtyneeltä tietojen pyytäjän kerrottua, että pyydettyjä tietoja sinällään ei käytetä tutkimukseen. Muutaman päivän kuluttua saapui lyhyt vastaus: ”En pysty vastaamaan tietopyyntöösi”. Kun tietopyynnön tekijä ilmoitti tekevänsä raportin, jossa arvioidaan viranomaisen käyttäytymistä ja tietopyynnön tekijän avustamista, palvelupäällikkö lähetti kaksisivuisen vastauksen, jossa hän mm. kertoi, että pyydettyä aineistoa ei ole olemassa ja että väestötietojärjestelmään ei voida soveltaa ”julkisuuslaissa tarkoitettuja säännöksiä, jotka koskevat viranomaisen asiakirjoja”. Pyydetäessä maksullinen tilasto kuitenkin toimitettaisiin heti, mikäli esiintymiä olisi yli viisi, jotta henkilöiden yksityisyyden suojaa ei loukattaisi. Lisäksi hän kertoi avuliaasti väestörekisterikeskuksen säännöllisesti tuottamista tilastoista, joita on saatavissa heidän internet-sivuillaan. Maksun määrästä tiedusteltaessa vastattiin, että miniveloitus on 600 euroa tai hyvin helposta tilastosta pelkkä toimitusmaksu 250 euroa. Jatkopyynnössä tiedusteltiin väestörekisterikeskuksen tietojen julkisuudesta ja tietojen luovuttamisesta. Kysymyksiin vastasivat yksityiskohtaisesti neuvontalakimies ja palvelupäällikkö. Tietopyynnön tiedot kuuluivat väestötietolain piiriin, joka ensisijaisena syrjäyttää julkisuuslain säännökset. Palvelupäällikkö myös avusti tiedustelemaan asiasta Tilastokeskukselta tai Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta (THL). Selvisikin, että pyydetyn kaltainen tilasto on saatavissa THL:ltä.

Lääkärikäyntien määrä Keuruun varuskunnan Pioneerirykmentin Suojelukomppanian varusmiesten saapumiserän 1/08 osalta puolen vuoden aikana (Puolustusvoimat). Puhelinkeskustelussa Sotilaslääketieteen keskuksen päällikön selvisi, että asiasta tiedottaa ylempi johto ja ellei pyydettyä tilastoa ole valmiina, sen toimittaminen on maksullista. Tietopyyntö kehoitettiin lähettämään sotilaslääketieteen arkistoon. Ylilääkäri vastasi kahden viikon

kuluttua kertoen sotilaiden ensi- ja uusintakäyntien sekä saapumistarkastusten määrän. Jatkopyynnöllä pyydetään rekisteriä, josta selviäisi varusmiesten henkilötiedot ja tehtyjen tutkimusten aihe. Viikon kuluttua saapuu kielteinen vastaus, jossa tietojen salaus on perusteltu julkisuuslain 24§ 25 momentin mukaan eli sosiaalihuollon asiakkaan saama palvelu, terveydentila ja terveydenhuollon palvelutiedot ovat salassa pidettäviä.

Valitukset kunnan lääkäripalveluista 2007 ja 2008 (Toholammin kunta). Usean mutkan kautta tietopyynnön kohteeksi määrittyi kunnanjohtaja. Kun tietopyyntöön ei vastattu viikon kuluessa, asiaa tiedusteltiin uudestaan. Kunnanjohtaja kertoi välittäneensä tietopyynnön edelleen kunnan toimistosihteerille, joka lähetti samalla viikolla yhden kunnanhallituksen päätösotteen tehdystä valituksesta. Kun varmistettiin, että valituksia oli todellakin tehty vain yksi, kunnanjohtaja kertoi, että epävirallista palautetta oli tullut ”pilvin pimein”, mutta virallisia vain tämä yksi. Lisäksi hän opasti tietojen pyytäjää, että hoitovirhe-epäilyjä koskevat valitukset ohjautuva johtavan lääkärin tai potilasasiamiehen kautta Valviralle.

Vuonna 2008 tapahtuneet hoitovirheet (Keski-Suomen sairaanhoitopiiri). Potilasasiamies ohjasi Potilaskeskustuksen internet-sivuille, jotka eivät sisältäneet toivottuja tietoja. Uuden yhteydenoton jälkeen potilasasiamies kehotti lähettämään sähköpostia ylilääkärille. Vastauksena saapui sähköposti: ”Viestisi poistettiin sitä lukematta.” Tietopyyntöön ei saatu muuta vastausta.

Kotihoitoasiakkaille suunnatun ateriapalvelun viimeisimmät kilpailutustiedot (Helsingin kaupunki). Tietojen pyytäjältä tiedusteltiin mitä yritystä hän edustaa ja toimitettiin samana päivänä oikean henkilön yhteystiedot. Seuraavana päivänä saadussa vastauksessa olivat tarjouspyyntö ja sen vaatimukset sekä taulukkovertailu tarjouksista pisteytyksineen. Tehdyt sopimukset eivät olleet sähköisessä muodossa, joten niiden lähettäminen ei ollut mahdollista.

Sallan kunnassa tapahtuneiden itsemurhien tutkintaraportit (Sallan poliisilaitos). Puhelimitse tavoitettu poliisin tutkija kertoi, että itsemurhien kuolinsyytutkimus on julkinen vain lähiomaisille. Tietopyyntöä muotoiltiin puhelussa saatujen tietojen perusteella. Kielteinen, valituskelpoinen vastaus saapui kahden viikon määräajassa. Tutkintaraportteja, syntymävuosia, kodin postinumeroaluetta ja itsemurhapäivämäärää koskevat tiedot olivat salassa pidettäviä kuolemansyyn selvittämistä koskevan lain perusteella. Vain lukumäärää koskeva tieto oli julkista luovutettavaksi.

Tupakan vähittäismyyntiluvat (Pellon kunta). Tietopyyntö ohjautui toimistosihteerin ja arkistonhoitajan kautta terveystarkastajalle, joka tiedusteli useaan otteeseen yksityiskohtia tietopyynnöstä. Puhelun lopuksi hän neuvoi, että hän voi tulostaa pyydytetyt tiedot Valviran internet-sivuilta. Virallisen tietopyynnön jälkeen terveystarkastaja tiedusteli lähetysosoitetta, sillä tietoja ei pystytty lähettämään sähköisesti. Kirjeitse saapuivat listaus vähittäismyynti-

lupaa hakeneista yrityksistä sekä kunnan ympäristölautakunnan pöytäkirja vähittäismyyntilupien ja maksutavan hyväksymiseen liittyen.

Päätös diabetespotilaiden insuliinikynien neulojen valinnasta (Helsingin terveystoimisto). Viraston tiedottaja ei vastannut hänelle osoitettuun tietopyyntöön, joten asian etenemisestä tiedusteltiin viestintäpäälliköltä, joka pahoitteli seuraavana päivänä vastauksen viivästymistä ja kertoi muutaman henkilön yhteystiedot. Tietopyyntö lähetettiin hankintapäällikölle, joka siirsi asian edelleen Helsingin kaupungin hankintakeskukselle ja välitti keskuksen yhteystiedot. Hankintakeskus vastasi seuraavana päivänä ja lähetti pyydytetyt asiakirjat.

Omaishoitajien lakisääteisten vapaapäivien toteutuminen 2007-2008 (Helsingin kaupungin sosiaalivirasto). Viestintäpäällikön eteenpäin siirtämä tietopyyntö päättyi neljän eri henkilön kautta oikealle ihmiselle, joka vastasi lähettämällä tilastotiedot omaishoitajien vapaapäiväoikeuksista ja käytetyistä vapaapäivistä. Häneltä pyydettiin tarkennusta tietoa hoidon pituudesta, sukupuolesta ja yksilökohtaisesta listauksesta. Seuraavana päivänä toimituksessa vastauksessa ilmoitettiin, että tällaista tilastoa ei ole olemassa, vaan työ jouduttaisiin tekemään manuaalisesti. Kestoksi arvioitiin pari työpäivää, työ jouduttaisiin tilaamaan ulkopuoliselta toimittajalta ja se olisi maksullista. Kokonaiskustannusten määrästä ei osattu antaa arvioita.

Kaupungin omistamissa kiinteistöissä todetut sisäilmaongelmat viimeisen kolmen vuoden ajalta (Jyväskylän kaupungin Tilapalvelu). Kiinteistöpäällikkö tiedusteli heti tiedon käyttötarkoitusta. Tämän jälkeen hän kertoi, että tietoja ei ole valmiina tietokantana, vaan asiaa hoidetaan sisäilmastotyöryhmässä, jonka pöytäkirjat ovat paperimuodossa. Virallisen tietopyynnön jälkeen toimitettiin kaupungin kiinteistöluettelo ja tieto, että pöytäkirjoihin voi käydä tutustumassa tilapalveluissa. Kolmen vuoden tietojen etsimiseen ei tilapalveluilla kerrottu olevan resursseja, mutta kiinteistöpäällikkö ehdotti, että voitaisiin tehdä otos yhden rakennuksen kohdalta. Lisäksi hän kertoi, että kuluvana vuonna oli otettu käyttöön uusi huoltokirjaohjelma, johon oli rekisteröity kiinteistökohtaisia tutkimuksia ja toimenpiteitä. Ohjelmassa oli kuitenkin vasta muutama kohde. Jatkopyynnöllä pyydettiin otetta huoltokirjaohjelmasta, joka toimitettiin samana päivänä.

Terveyspalveluhankkeen (KoTePa-hanke) valmistelutilanne (Kouvolan kaupunki). Kahden viikon kuluttua lähetetyssä vastauksessa kerrottiin, että hankkeen yleiskuvaus löytyy hankkeen julkisilta internet-sivuilta. Valmisteluun liittyvät tiedot olisivat nähtävissä käyttäjätunnuksella, joka tietojen pyytäjälle luvattiin. Tämä tieto liittyi keskeneräisiin, valmistelussa oleviin asioihin, joista ei tiedoteta yleisesti.

Liikenne

Junien myöhästelystä johtuneiden korvausvaatimusten määrä ja -summat vuodelta 2008 (VR). VR:n yhteyskeskuksen päällikkö soitti samana päivänä ja keskusteli tietopyynnöstä. Tarkemman tietopyynnön jälkeen VR kuitenkin kahden päivän kuluttua kieltäytyi luovuttamasta tietoja, koska ei ole viranomainen. Päällikkö ohjasi tutustumaan VR:n internet-sivuihin, joilta mitään toivotuista tiedoista ei kuitenkaan löytynyt.

Tiedot Helsingin, Vantaan ja Espoon katsastusasemien valvonnasta vuodelta 2008 (Autorekisterikeskus). Puhelimitse saatiin selville kenelle virallinen tietopyyntö tulisi lähettää. Seuraavana päivänä saapui vastaus, jossa kerrottiin tietojen olevan paperiarkistossa sekä kopiointihinnasto. Jatkokyselyssä pyydettiin vastausta siihen, voiko paperiarkistoon tutustua itse, mitä tietoa pyydetyistä aiheista tarkalleen ottaen on olemassa, onko se kokonaisuudessaan julkista sekä kuinka paljon kopioitavaa kertyisi. Vastaus saapui saman vuorokauden kuluessa ja siinä vastattiin kaikkiin kysymyksiin. Tutustuminen on mahdollista ennakkoon sopimalla, valvontatarkastuspöytäkirjojen lisäksi käytettävissä on huomautuksia, varoituksia ja toimiluvan peruutuksia koskevia päätöksiä, mutta ei yhteenvetotietoja. Aineistosta poistetaan henkilötiedot. Kopioitavaa aineistoa arvioitiin kertyvän 50-100 arkkia.

Tiedot vuosina 2008 ja 2009 tehdyistä siviililevonasemien matkustaja- ja matkatavaratarkastuksista (Finavia). Finavia toimitti kahden viikon määräajassa tilaston Helsinki-Vantaan turvatarkastuksista. Vastauksen mukaan muilla asemilla ei ole käytössä vastaavaa järjestelmää, minkä vuoksi tietojen kerääminen olisi ”erityisen aikaa vievää ja hankalaa”. Vastauksessa annettiin myös yhteystiedot lisätietojen pyytämistä varten. Tilastosta eivät ilmenneet kaikki tietopyynnössä tiedustellut tiedot ja siinä oli käytetty lyhenteitä, jotka eivät olleet ymmärrettävissä ilman, että niiden merkitys olisi selitetty.

Tieosuuksien valvontakamerat ja niistä kirjoitettavat ylinopeussakot sekä tiedot tieosuudesta ja valvontakamerasta, josta kirjoitetaan eniten sakkoja (Sisäasiainministeriön poliisiosasto). Sisäasiainministeriön vaihteesta annettiin puhelinnumero, joka kuitenkin ei ollut toiminnassa. Internet-sivuilta etsittiin tiedottajan yhteystiedot. Hän neuvoi eteenpäin poliisiosaston ylikomisarion puheille. Ylikomisariolle ei yhdistetty puheluja useista pyynnöistä huolimatta, vaan kehoitettiin lähettämään sähköpostia. Sähköpostilla tehtyyn tietopyyntöön ei vastattu kahden viikon kuluessa, jonka jälkeen ylikomisario saatiin puhelimitse kiinni. Hän valitteli sähköpostijärjestelmän ongelmia ja pyysi lähettämään tietopyynnön uudelleen. Puhelimessa sovittiin, että viranomainen toimittaa vain maksuttoman aineiston. Poliisiosasto toimitti excel-taulukon automaattisesta liikennevalvonnasta koko maan osalta vuodelta 2009. Taulukosta eivät selvinneet sakkojen euromäärät tai eniten sakkoja tuottavasta tieosuudesta tai kamerasta. Nämä tiedot olisivat olleet

maksullisena saatavissa.

VR:n korjaustyöt ja niistä aiheutuneet aikataulumuutokset vuonna 2009 (VR). Tietopyynnön toteuttaminen osoittautui työlääksi. VR:ltä ei pyydettyjä tietoja ensi kontaktin mukaan ollut, vaan pyytjä ohjattiin edelleen Ratahallintokeskukseen. Ensimmäisellä henkilöllä ei ollut tarjota mitään aiheeseen liittyvää, vaan hän ohjasi pyytäjän edelleen toiselle henkilölle. Toinen henkilö arveli, että ”sinulla tulee kyllä olemaan helvetillinen kierros tämän tietopyynnön kanssa”. Hän ohjasi pyytäjän edelleen liikennöinnistä vastaavan henkilön juttusille, mutta täsmensi ottamaan uudelleen yhteyttä häneen, ellei asia etenisi. Kolmas henkilö ei osannut auttaa, vaan ohjasi edelleen ottamaan yhteyttä sähköpostitse neljanteen henkilöön. Kun vastausta ei kuulunut, asiasta tiedusteltiin puhelimitse. Puhelimessa kerrottiin, että tietopyyntöä oli pohdittu johtoryhmää myöten, mutta pyydettyä aineistoa ei sellaisenaan ollut olemassakaan. Tilalle tarjottiin ”Liikenteeseen vaikuttava ratatyöluettelo” -nimistä aineistoa. Aineisto ei kuitenkaan vastannut tietopyyntöä. Ratahallintokeskukselta selitettiin, että heillä kirjataan ratatyöt ja aikataulumuutoksia koskevat tiedot löytyvät VR:ltä. Asiaa luvattiin selvittää edelleen. Uusi vastaus saapui kahden päivän kuluttua. Siinä toimitettiin kattavasti tietoja VR:n ja Ratahallintokeskuksen tietopyyntöön liittyvästä toiminnasta ja viranomaisen käytettävissä olevat tilastotiedot asiaan liittyen. Ne eivät vastanneet täysin tietopyyntöä, mutta tietopyynnön esittäjää pyrittiin palvelemaan mahdollisimman hyvin.

Matkustajajunien myöhästymiset ja onnettomuudet ja niistä maksetut korvaukset (Ratahallintokeskus). Kirjaamo lähetti tietopyynnön erillisen pyynnön jälkeen eteenpäin turvallisuuspäällikölle viikon kuluttua. Ylitarkastaja otti yhteyttä kahden päivän kuluttua ja kertoi junien seurantajärjestelmästä, johon tallennetaan tiedot junien kulkutiedoista ja myöhästymisten syistä. Vastauksen liitteenä oli linkki ”Täsmällisyyden vuosiraportti 2008”-aineistoon. Ylitarkastaja kertoi, että RHK korvaa radanhoidosta johtuneet myöhästymiset VR:lle ja VR maksaa vahingonkorvaukset matkustajille. Jatkokyynnöllä tiedusteltiin rekisterimuotoista raakadataa ko. asiasta sekä tietoa RHK:n maksamista korvauksista. Ylitarkastajan vastaus viivästyi hänen poissaolonsa vuoksi. Hän kertoi raakadatan olevan julkista junien kulkutietojen osalta, mutta ei yksittäisten junien myöhästymissyiden osalta, koska tiedot ovat ”tarkastamatonta dataa viranomaisten sisäistä tiedonhakua varten”. Lisäksi hän kertoi kuinka paljon vuoden 2009 kuluessa oli maksettu korvauksia VR:lle radanpidosta johtuvista syistä.

Junien myöhästymisen vuoksi maksetut korvaukset (Ratahallintokeskus). Ylitarkastaja kertoi, että RHK korvaa radanhoidosta johtuneet myöhästymiset VR:lle eikä pidä kirjaa matkustajille maksetuista vahingonkorvauksista. Tietopyyntö rajattiin koskemaan näitä tietoja viideltä viime vuodelta. Pyydetty tiedot toimitettiin viikon kuluessa. Jatkokyynnöllä pyydettiin kor-

vaussummien ja syiden tapauskohtaista erottelua. Vastauksessa kerrottiin, että RHK:lla ei ole ”sellaista välitöntä sähköistä rekisteriaineistoa, joka voitaisiin luovuttaa eteenpäin”. Kieltäytymistä ei perusteltu muutoin. Vastauksen liitteenä oli kuitenkin taulukko, josta selvisi pyydetty tiedot syyskuun 2009 osalta. Jos vastaavat tiedot toimitettaisiin viideltä viime vuodelta, niiden koostaminen veisi noin 15 työtuntia, joka laskutettaisiin erikseen.

Hirvieläinonnettomuuksia koskevat tilastot 1990- ja 2000-luvulta (Tiehallinto). Tietopyyntöä tehtäessä kerrottiin, että tiedot tulevat journalistisiin tarkoituksiin. Tiehallinto toimitti pyydetty tiedot jopa pidemmältä kuin pyydetyltä aikaväliltä. Tietohallinto kokosi tilastot yhteen vertailun mahdollistamiseksi, eikä pyytänyt tästä mitään maksua.

Maanpuolustus, turvallisuus, ympäristö

Suomen rajojen luvattomat ylitykset vuonna 2009 (Rajavartiolaitos). Rajavartiolaitoksen informaattikko ohjasi aluksi ottamaan yhteyttä Tilastokeskukseen tai Maahanmuuttovirastoon. Kirjallinen tietopyyntö ilmoitettiin vastaanotetuksi ja kun tietopyynnöstä tiedusteltiin uudelleen kahden viikon kuluttua, saatiin Rajavartiolaitokselta saatiin pyydetty tiedot samana päivänä.

Keski-Suomessa vuonna 2007 tapahtuneista tulvavahingoista tehdyt korvaushakemukset ja päätökset tulvavahinkojen korvaamisesta (Keski-Suomen ympäristökeskus). Erikoissuunnittelija pyysi lähettämään virallisen tietopyynnön. Sama henkilö vastasi tietopyyntöön yli kahden viikon kuluttua, että korvaushakemukset hyväksyy maaseutuvirasto ja maksatuksen hoitaa kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen ja kehotti kääntymään maaseutuviraston puoleen. Vastauksen mukaan maaseutuvirasto pitää tulvavahinkokorvausrekisteriä.

Varusmiesten palveluksen keskeyttämiset puolustusvoimissa vuonna 2008. (Puolustusvoimat) Tiedottaja kertoi puhelimesta, että hänellä oli juuri työn alla tuore vuoden 2009 tiedosto varusmiesten terveydentilasta ja keskeyttämisistä, ja sen luovuttamisesta sovittiin samalla. Lähetetty aineisto sisälsi kaikki tietopyynnössä toivotut tiedot.

Puolustusvoimien vuonna 2008 hankkima ja käytöstä poistama kalusto (Maavoimien Materiaalilaitoksen esikunta). Tiedotuspäällikkö kysyi seuraavana päivänä tietojen käyttötarkoitusta ja ilmoitti välittäneensä sen eteenpäin. Lisäksi pyydettiin tarkennusta tietopyyntöön siltä osin toivotaanko tietoa myymällä poistetusta kalustosta, aseyksiköittäin vai asejärjestelmittain vai millä tavoin rajaten. Pyydetyllä tavalla rajatut tiedot lähetettiin vajaan kuu-kauden kuluessa.

Olkiluoto 3:n valvonta-aineisto (Säteilyturvakeskus). Lakimies lähetti vas-

tauksen kahden viikon kuluessa. Aineiston kerrottiin sisältävän yli 20.000 dokumenttia, jotka sisältävät mahdollisesti salassa pidettävää aineistoa, minkä vuoksi ne olisi käytävä yksitellen lävitse. Tietojen pyytäjälle tarjottiin apua tietopyynnön rajaamiseksi sekä STUK:in verkkosivuilla olevaa, aiheeseen liittyvää valmista aineistoa.

Kunnat

Jyväskylän taidemuseon taidehankinnat 2007 (Jyväskylän kaupungin kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut). Museotoimenjohtaja lähetti kahden viikon kuluessa excel-tiedoston Jyväskylän kaupungin taidekokoelman taidehankinnoista vuodelta 2007. Vastauksesta puuttuivat pyydetty erityisperustelut yksittäisille taidehankinnoille ja teoksien sijoituspaikat. Jatkotiedusteluun puuttuvista asioista vastattiin seuraavana päivänä, että vuonna 2007 ei ollut hankittu erityisen arvokkaita teoksia, joten erityisperusteita ei ollut käytetty. Teosten sijoituspaikkoja ei turvallisuussyistä luovutettu samanaikaisesti hintatietojen kanssa.

Kaupungin vuoden 2008 koiraveron maksetut ja maksamatta jääneet maksut sekä ulosmittaukset (Helsingin kaupungin taloushallintopalvelu). Osastopäällikkö vastasi tietopyyntöön vasta kahden muistutuksen jälkeen, että asian juridinen ja tekninen selvittely oli kesken ja heillä oli kiire muuton vuoksi. Kahden viikon kuluttua tietopyynnöstä osastopäällikkö ilmoitti, että reskontratietoja ei oltu saatu muunnettua sähköiseen muotoon tuntikausien yrittämisestä huolimatta. Liitetiedostona lähetettiin koiraverojen ja eräänlyneiden verojen määrät. Jatkopyynnössä tiedusteltiin onko tietoihin mahdollista tutustua paikan päällä tai jos tiedot toimitettaisiin paperisessa muodossa sekä hintoja kopioinnille. Samana päivänä saapuneessa vastauksessa kerrottiin, että paikan päälle saapuminen ei ratkaise ongelmaa, koska salattavia henkilötietoja ei voitaisi poistaa tietokoneen näytöltä. Paperisessa muodossa olevista 1900- ja 1600-sivuisista raporteista pitäisi henkilötiedot poistaa yliviivaamalla. Viranomaisen tekemänä työ ei olisi maksullista, mutta ulkopuolisen tekemänä työstä laskutettaisiin. Kuukauden kuluttua alkuperäisesti pyynnöstä toimitettiin excel-tiedosto reskontrasta, josta puuttuivat postinumero- ja koirien rotutiedot. Alkuperäisen tietopyynnön mukainen tiedosto olisi jouduttu teettämään ulkopuolisella asiantuntijalla maksullisena.

Talous- ja strategiapalvelun henkilöstön ulkomaan matkojen matkalaskut ja -raportit (Kuopion kaupunki).Kaupungin lakimies vastasi tietopyyntöön kahden päivän kuluttua, että aineisto on tilattu ja hän arvioisi sen julkisuuden. Tietopyynnön mukaiset matkalaskut kymmenestä eri matkasta toimitettiin lain säätämässä kahden viikon määräajassa. Matkaraportteja aineistossa ei ollut, eikä myöskään mainintaa siitä, miksi ne oli jätetty pois tai

eikö niitä mahdollisesti laadita lainkaan.

Yhteisöverokertymä vuodelta 2008 ja kuluvalta vuodelta 2009 (Tampereen kaupunki). Kaupungin lakimies ilmoitti seuraavana päivänä selvittävänä asiaa ja kahden päivän kuluttua toimitettiin tiedot yhteisöveron kokonaiskertymästä vuodelta 2008 ja kuluvalta vuodelta lokakuun loppuun saakka. Tietoja suurimmista verojen maksajista ei luovutettu, koska tieto ei vastauksen mukaan ollut vielä viranomaisen tiedossa. Lisäksi tietopyynnön esittäjää opastettiin eteenpäin tiedustelemaan asiasta verovirastosta sekä kysyttiin, haluaako hän kirjallisen kieltäytymispäätöksen muutoksenhakuohjeineen. Kun päätöstä pyydettiin, lakimies ilmoitti, että hän ei pelkää testin vuoksi haluaisi laittaa päätösasiaa kaupunginhallituksen esityslistalle. Kun asiaan pyydettiin selvennystä, samana päivänä saapuneessa vastauksessa kerrottiin, että Tampereella päätösvaltaa ei ollut delegoitu yksittäiselle viranomaiselle, vaan tällaiset kielteisten päätösten antamiset jouduttaisiin käsittelemään kaupunginhallituksessa. Tietojen pyytjä ilmoitti, ettei tämä ole tarpeellista.

Kaupunginvaltuutettujen luottamustoimen hoitamisesta aiheutuvat kulut vuonna 2008: matkakorvaukset, lastenhoidon järjestäminen, sijaisien palkkaaminen, päiväraha (Jyväskylän kaupunki). Kaupunginkansliaan soittaessa tiedonpyytäjää neuvottiin kysymään asiasta ”palkoista”. Siellä toinen henkilö kertoi, että asiaan liittyvää rekisteriä ei ole olemassa ja neuvoi ottamaan yhteyttä kirjanpidon palvelupäällikköön. Sähköpostilla lähetettyyn tietopyyntöön ei vastattu kahteen viikkoon, jolloin asiasta lähetettiin muistutus. Vastaus luvattiin kahden päivän kuluttua, jolloin vastattiin, että tiedot ovat koonteita vuodelta 2008, eikä yksittäisten henkilöiden tietoja voitaisi muutoinkaan luovuttaa. Tiedonhausta ilmoitettiin perittävän 180 euron maksu, joka pohjautuu Jyväskylän kaupunginhallituksen päätökseen. Tietopyyntö tehtiin toimittajan ominaisuudessa, jolloin myös henkilötietojen luovuttaminen toimituksellisiin tarkoituksiin olisi ollut mahdollista. Tästä huolimatta tietojen luovuttamisesta kieltäydyttiin.

Palkkarekisterin tiedot ilman henkilötietoja vuodelta 2008 (Jyväskylän kaupunki). Tietopyyntö lähetettiin kirjaamosta annettuun sähköpostiosoitteeseen, josta pyyntö kuitenkin ohjattiin palvelupäällikölle. Palvelupäällikkö vastasi saman päivän kuluessa pyytäen toimittamaan liitteenä olevan ”Pyyntö saada julkisia henkilötietoja viranomaisen henkilörekisteristä” -lomakkeen täytettynä sekä laskutusosoitteen. Materiaalin toimittamisen hinnaksi ilmoitettiin 36 euroa/tunti. Palvelupäälliköltä pyydettiin tarkennusta, onko kyseisen lomakkeen täyttäminen tarpeen, koska käyttöön haluttiin vain henkilöstön nimikkeet ja maksetut palkat ilman henkilötietoja. Kyselyyn ei tullut vastausta, joten uusi tietopyyntö lähetettiin ilman pyydettyä lomaketta ja tiedusteltiin samalla, mikä luovutuksen kokonaiskustannus tulisi olemaan. Viiden päivän kuluttua sihteeri tiedusteli tarkemmin tietopyynnön syytä ja totesi, että tieto on excel-taulukon muodossa. Tästä viikon kuluttua palvelupäällikkö

pyysi sähköpostilla yksilöityä käyttötarkoitusta ja tietojen pyytjä kertoi kyseessä olevan yliopiston tutkimuksen, minkä jälkeen palvelupäällikkö ilmoitti lakimiehen ohjeistaneen, että heidän on saatava yksilöity tutkimussuunnitelma. Tietojen pyytjä yritys tavoittaa lakimiestä. Kaupungin lakimies itse oli ottanut yhteyttä yliopiston lakimieheen, joka oli luvannut selvittää tapauksen. Lisäksi kaupungin lakimies huomautti, että tietojen pyytäjän tulisi noudattaa yliopiston tietopyynnöistä antamaa ohjeistusta ja että lain määräämä kahden viikon määräaika voisi joustaa, kun pyynnön esittäjä joutuisi täydentämään pyyntöään. Seuraavana päivänä kaupunki lähetti päätöksen, jonka mukaan tietoja ei luovuteta, koska pyydetty tiedot eivät ole erotettavissa tunnistettavista henkilötiedoista. Pyydetyn tiedon sisältämän asiakirjan tuottamisen kerrottiin maksavan 180 euroa.

Lintutarhan budjetit vuosilta 2004-2009 (Heinolan kaupunki). Tietopyyntö lähetettiin oikean henkilön selvittämisen jälkeen metsätalousinsinöörille. Pyydetty tiedot toimitettiin kahden päivän kuluttua excel-taulukkona.

Virkamiesten ulkomaanmatkat vuonna 2008 (Oulun kaupunki). Oikeaa viranomasta selvitettiin Oulun kaupungin Oulu10-palvelusta, missä asiaa luvattiin selvittää. Seuraavana päivänä suhdetoimintapäällikkö vastasi jo ennen virallisen tietopyynnön tekemistä, että tietojen kokoaminen olisi erittäin työlästä. Hänelle lähetettiin rajattu tietopyyntö keskushallinnon virkamiehistä. Pyyntöön vastattiin viiveellä päällikön sairausloman vuoksi. Vastauksessa ilmoitettiin, että tiedot olisivat julkisia, mutta hänellä ei ole niitä. Tietopyyntö oli välitetty edelleen ja siihen vastasi lakimies. Tehdyn selvityksen mukaan matkustuspäätökset ja kustannustiedot ovat eri paikoissa ja selvitys pitäisi tehdä käsityönä, joka veisi 5-8 henkilöltä noin viikon. Työn ilmoitettiin olevan maksullista. Lisäksi tiedusteltiin tiedon käyttötarkoitusta. Pyydettyä kokonaisuuden hinta-arviota ei koskaan lähetetty.

Kunnan teettämät laskelmat ja tarjoukset uuden paloaseman rakentamisesta ja vanhan aseman peruskorjauksesta (Toholammin kunta). Kiinteistöinsinööri kertoi puhelimitse, että pyydettyjä tarjouspyyntöjä ei oltu tehty kummastakaan vaihtoehdosta, vaan molemmista olivat olemassa vasta alustavat suunnitelmat. Sovittiin, että tietopyyntö kohdistetaan näihin suunnitelmiin. Pyydetty tiedot lähetettiin viikon kuluessa.

Kaksikymmentä viimeisintä kaupunginjohtajan sähköpostiin lähetettyä viestiä (Akaan kaupunki). Kaupunginjohtaja tavoitettiin puhelimitse ja hänelle kerrottiin tietopyynnön liittyvän tutkimukseen, jossa arvioidaan viranomaisen julkisuuslain tulkintaa. Kaupunginjohtaja ilmoitti, ettei tutkimus kiinnosta häntä. Häntä muistutettiin sähköpostienkin voivan olla viranomaisen julkisia asiakirjoja ja hän kertoi tämän tietävänsä. Tietojen pyytjä kertoi joka tapauksessa lähettävänsä kirjallisen tietopyynnön, johon kaupunginjohtaja ei kuitenkaan koskaan vastannut.

Kymen Bioenergia Oy:n ja KSS Energia Oy:n biokaasuhankkeiden lai-

nojen takauspäätökset (Kouvolan kaupunki). Pyydetty tiedot toimitettiin kahden viikon kuluessa kaupunginvaltuuston päätöksen muodossa. Lisäksi kerrottiin, että lisätietoja asiasta voi pyytää myös Kymen Bioenergian toimitusjohtajalta.

Kaupunginhallituksen verohuojennuspäätökset ajalta 1.1.–30.9.2009 (Kouvolan kaupunki). Kielteinen vastaus saatiin kahden viikon kuluttua. Kyseiset tiedot olivat salassa pidettäviä ja luovutettavissa vain asianosaiselle. Salausta oli perustelu julkisuuslailla.

Pysäköintivirhemaksujen tiedot ajalta 1.1.–30.9.2009 (Kouvolan kaupunki). Lakimies vastasi samana päivänä, että tieto olisi saatavilla, mutta se olisi poimittava käsin, koska henkilötietoja ei voitu luovuttaa. Asiaan liittyvät, aiemmin tehdyt ja henkilötietoja sisältämättömät tiedot toimitettiin, mutta ne eivät kuitenkaan sisältäneet kaikkia tietopyynnössä määriteltyjä asioita. Vastauksessa todettiin, että mikäli pyytjä voi esittää tutkimusluvan, hänelle voidaan antaa oikeus tutustua kaikkiin tietoihin. Kysyttiin halutaanko asiasta virallinen päätös.

Yhteisöverokertymät vuosilta 2007 ja 2008 (Oulun kaupunki). Tietojen käyttötarkoitus haluttiin tietää. Kirjalliseen tietopyyntöön vastattiin viiden päivän kuluttua, että pyydetty tiedot löytyvät kaupungin tilinpäätöksestä. Jatkopyyntö tehtiin puhelimitse ja siinä tiedusteltiin yhteisöverokertymien muutoksien vaikutuksia ja ennusteita kuluvalle vuodelle. Puheluihin vastanneet henkilöt eivät osanneet vastata kysymyksiin, ja useisiin soittopyyntöihin ei koskaan vastattu.

Poliisi, rikostutkinta, oikeus

Aineisto, jonka Espoon kaupunki on toimittanut poliisille koskien Olavi Loukon esitutkintaa (Espoon kaupunki). Kaupungin lakimies vastasi tietopyyntöön ensin kielteisesti puhelimesta, mutta keskustelun jälkeen päätyi siihen, että osa materiaalista on kuitenkin julkista. Kuuden päivän kuluttua ilmoitettiin, että koko aineisto on julkista ja dokumentteja parhaillaan skannataan luovutettavaksi. Kahden viikon kuluttua lakimies tiedusteli ensin sähköpostitse ja sitten puhelimitse, mihin osoitteeseen muistitikku ja lasku voidaan toimittaa. Aineiston maksullisuus tulikin esille vasta tässä vaiheessa. Kustannuksia tiedusteltaessa ilmoitettiin, että kokonaishinta olisi 108,87 euroa. Tietopyynnön esittäjä pyysi maksutonta materiaalia ja otsikkotason listauksen siitä, mitä maksullinen materiaali sisältää. Seuraavana päivänä lakimies vastasi, että koska skannaustyö oli jo tehty, se laskutetaan kokonaisuudessaan. Valmiiksi sähköisessä muodossa oleva materiaali oli maksutonta. Samana päivänä järjestelmäsuunnittelija toimitti sähköpostitse 16 pdf-tiedostoa. Pyydettyä otsikkoluetteloa ei lähetetty. Tietojen pyytjä ilmoitti, että skannattuja

tietoja ei tarvitse lähettää, eikä niistä makseta, koska maksullisuudesta ei oltu kerrottu etukäteen. Lisäksi tiedusteltiin uudelleen otsikkoluetteloa. Se lähetettiin seuraavana päivänä.

Tuomioistuimen määräämän sakon suorittaminen muuntorangaistuksena Suomen vankiloissa vuonna 2008 (Oikeusrekisterikeskus). Kielteinen päätös saapui 11 päivän kuluttua. Siinä kerrottiin tietojen sisältyvän Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämään sakkorekisteriin, joka on salassa pidettävä sakon täytäntöönpanosta annetun lain perusteella. Lisäksi tiedot oli määritelty salassa pidettäväksi myös julkisuuslain pohjalta.

Poliisin saamat virkasyytteet ja niistä mahdollisesti seuranneet vahingonkorvaukset tapauskohtaisesti (Valtakunnansyyttäjävirsto). Muutaman puhelun jälkeen tietopyyntö päättyi toimistosihteerille, joka ohjasi sen edelleen valtiosyyttäjälle. Valtiosyyttäjä lähetti neljä tarkentavaa kysymystä sisältävän kyselyn, joihin vastattiin. Tämän jälkeen valtiosyyttäjä vastasi, että nykyisessä järjestelmässä ei ole mahdollista tehdä kyselyjä käyttäen hakukriteerinä yksittäistä poliisimiestä ja luotettavimmat tiedot olisi saatavissa 20 syyttäjältä ja tutkinnanjohtajalta. Lisäksi vahingonkorvausvaatimukset olisi mahdollista selvittää tuomioistuinten aineistoista. Valtiosyyttäjä toimitti tietopyynnön edelleen poliisirikosten tutkinnanjohtajille sekä kurinpitomenettelyn osalta sisäasiainministeriön poliisiosastolle. Tietopyynnön esittäjä sai vastauksia tutkinnanjohtajilta lukuun ottamatta Kaakkois-Suomea ja Satakuntaa. Kaikki pyydettyä tietoa ei ollut saatavissa, esimerkiksi toisessa syyttäjänvirastossa tehdyn syytteen sisältöä tai sitä, oliko asiassa esitetty vahingonkorvausvaatimusta. Luovutettujen tietojen taso oli hyvin vaihtelevaa ja johtui ilmeisesti viranomaisella käytössä olevista järjestelmistä. Moni tutkinnanjohtaja ihmetteli kuinka heiltä odotettiin edes löytyvän pyydetynlaisia tietoja. Toiset vastasivat hyvinkin yksityiskohtaisesti.

Valtionhallinto

Pääministerin yksityiskoneen käytöstä aiheutuneet kulut vuonna 2008 sekä kaikki lennätykseen liittyvät kulut (Valtioneuvoston kanslia). Tämälleen kahden viikon kuluttua lähetetyssä vastauksessa luettiin valtiovarainministeriön korvaamat lennot. Tietopyyntöä tarkennettiin kaikkiin asiaan liittyviin julkisiin asiakirjoihin, joista toivottiin löytyvän tietoja esimerkiksi lennoilla olleista henkilöistä ja mitä yksityislentokoneita on käytetty. Tarkennettuun tietopyyntöön ei koskaan vastattu.

Ulkoasiainministeri Alexander Stubbin 25.8.2008 suurlähettiläiltä pyytämät raportit maailmapoliittisesta tilanteesta (Ulkoasiainministeriö). Tietopyyntö lähetettiin viestintäyksikön päällikölle ja siinä pyydettiin aineisto ilman henkilötietoja tai siinä muodossa, missä se oli jo aiemmin oli luovutettu julkisuuteen. Tiedot oli aiemmin luovutettu Helsingin Sanomissa

julkaistaviksi. Kolmen päivän kuluttua vastattiin, että asiaa hoitaa ulkoasiainministeriön tietopalvelu, jonne pyyntö oli siirretty. Pyydetty aineisto saapui vielä saman päivän kuluessa tietopalvelusta.

Valtion ajoneuvoille tapahtuneet vahingot vuonna 2008 (Valtiokonttori). Tietopyyntö lähetti vakuutusasioiden viestintäpäällikölle. Viiden päivän kuluttua tiedusteltiin, oliko tietopyyntö tullut perille ja vastauksessa ilmoitettiin, että asia oli siirretty apulaisjohtajalle. Tämä vastasi seuraavana päivänä, että pyydetyt tiedot olivat lähtökohtaisesti salassa pidettäviä ja kerrottiin liikennevahinkorekisterin tietosisältö. Jos tietoa haluttiin rekisterin sisältämistä tiedoista, valtiokonttorin tulisi toimittaa allekirjoitettu hakemus ja selvitys tietojen käyttötarkoituksesta. Apulaisjohtajalta tiedusteltiin, mikä osa rekisteristä on julkista ja voidaanko tietoa luovuttaa asiakirjamuodossa. Hän vastasi seuraavana päivänä, että julkisia ovat materiaalista koostetut tilastot, jotka sisältävät tiedot materiaalivahinkojen määrästä tilivirastotasolle saakka. Lisäksi hän kertoi, että tutkimuslupia myönnetään myös salassa pidettävän aineiston tutkimiseen ja oli liittänyt mukaan liikennevahinkorekisterin rekisteriselosteen.

Täysistunto- ja valiokuntaistuntojen osanotto ja äänestyskäyttäytyminen vuonna 2008 (Eduskunta). Viestintäosaston apulaistiedotuspäällikkö kertoi puhelimesta, ettei tiedostoja yksittäisen kansanedustajan poissaoloista ole olemassa. Tietopyynnön tekijä arveli, että häntä luultiin toimittajaksi ja kertoi tekevänsä opiskelutyötä, jolloin apulaistiedotuspäällikkö kertoi ystävällisesti, kuinka viestintäosaston tehtävät ja vastualueet jakautuvat ja kehotti kääntymään eduskunnan kirjaston tietopalvelujen puoleen. Viiden päivän kuluttua eduskunnan lainsäädäntöjohtaja lähetti sähköpostissa useita linkkejä eduskunnan verkkosivuille, joista pyydetyt tiedot löytyivät. Lisäksi hän kertoi, että eduskunnan verkkosivuilta löytyy runsaasti tietoa mm. kansanedustajien työstä, täysistunto- ja valiokuntatyöskentelystä sekä kansanedustajien ja virkamiesten yhteystiedot. Myös näistä oli annettu valmiit linkit internet-sivuille.

Eduskunnan puhemiehen edustuskulut vuodelta 2008 (Eduskunta). Viestintäosaston apulaistiedotuspäällikkö kehotti kääntymään eduskunnan tilitoimiston puoleen ja antoi kamreerin yhteystiedot. Hän myös mainitsi, että ”excel-muotoisia tiedostoja ei yleensä lähetetä talon ulkopuolelle, jottei aineistoa voitaisi edelleen käsitellä”. Neljän päivän kuluttua toimistopäällikön vastauksessa kerrottiin, että puhemiehen edustuskulut budjetoidaan osaksi eduskunnan kanslian yleisiä menoja ja se, paljonko näiden menojen yhteistoteuma vuodelta 2008 oli. Puhemiehen edustuskulut ovat poimittavissa sähköisestä tositearkistosta eduskunnan tilitoimistossa olevalta päätteeltä. Tämän vuoksi tilitoimisto ei tee ulkopuolisten pyytämiä räätälöintiä vaativia raportteja. Ennakoilmoitus käynnistä on toivottava, jotta paikalle voitaisiin järjestää opas. Olemassa olevia raportteja luovutetaan ja tietopyyntöä lähinnä

oleva taulukko toimitettiin sähköpostilla.

Suomen diplomaateista aiheutuvat kulut vuosilta 2005-2009 (Ulkoasiainministeriö). Pyydetty tiedot lähetettiin tasan kahden viikon kuluttua.

Diplomaattikoulutukseen hakeneet ja valitut henkilöt vuonna 2009 sekä valintojen valintaperusteet ja arviot (Ulkoasiainministeriö). Henkilöstöosastolla tiedusteltiin, mihin käyttöön tiedot olivat tulossa, ja tietopyytäjää ohjattiin oikealla henkilölle. Vastaus saapui seuraavana päivänä. Siinä kerrottiin valittujen henkilöiden nimet sekä valintaedellytykset. Alkuperäisyysperusteista ei kerrottu eikä niiden salaamista perusteltu.

Pöytäkirjakopiot vuodelta 2008 (Ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerioliikunta). Kielteinen luovutus päätös saapui kolmen päivän kuluttua. Siinä todettiin, että kyseiset pöytäkirjat ovat salaisia julkisuuslain perusteella, ellei valiokunta toisin päättä, eikä näin oltu nyt tehty. Tietojen pyytäjälle kerrottiin, että valiokunta tiedottaa kokouksissa käsitellyistä asioista valtioneuvoston viestintäyksikön kautta, ja lisäksi kerrottiin tiedotteiden internet-osoite.

Valtiovarainministeriön virkistysbudjetti (Valtiovarainministeriö). Pyydetty tiedot toimitettiin liki kuukauden kuluttua. Tietojen toimittamisen veymistä pahoiteltiin ja perusteltiin tietojen vaikealla löytämisellä.

Viranomaisvalvonta

Maaseudun kukkasrahaston säätiölle ja Nuorisosäätiölle tehdyt selvityspyynnöt niiden toiminnan sääntöjenmukaisuudesta sekä kymmenen muuta selvityspyynnöä ja niihin saadut vastaukset (Patentti- ja rekisterihallitus). Kielteinen vastaus saapui kolmen päivän kuluttua kirjattuna kirjeenä. Kieltäytymistä oli perusteltu sillä, että asia on keskeneräinen ja tietojen antaminen voisi vaarantaa viranomaisen valvontatehtävän suorittamisen.

Nuorille myönnetty aseenkantoluvat Jyväskylässä, Säynätsalossa, Jyväskylän maalaiskunnassa ja Korpilahdella (Jyväskylän poliisilaitos). Tietopyynnön oikeaa kohdetta palloiteltiin aluksi parin eri henkilön välillä, mutta lopulta oikea yhteyshenkilö löytyi lupahallinnosta. Kirjallisen tietopyynnön jälkeen kielteinen vastaus saapui 11 päivän kuluttua. Lupahakemukset ovat ampuma-aselain perusteella salassa pidettäviä, ja koska tulkinnaan mukaan kyseessä ei ollut julkisuuslaissa mainittu tutkimustoiminta, tietoja ei luovutettu. Lisäksi kerrottiin, että poliisin järjestelmistä ei ole mahdollista erotella luvansaajia ikäryhmittäin. Vastaukseen oli liitetty ohjeet valituksen laatimiseksi.

Poliisien aseenkäyttö Jyväskylän alueella vuonna 2008 (Keski-Suomen poliisilaitos). Voimankäyttökoulutuksen päällystövastaava lähetti kielteisen vastauksen kahden viikon kuluttua tietopyynnöstä. Perusteluissa kerrottiin, että pyydettyä aineistoa ei ole olemassa. ”Jokaisesta poliisin aseenkäyttötilan-

teesta laaditaan selvitys, joka toimitetaan Poliisiammattikorkeakoululle sekä poliisiin lääninjohdolle”, mutta paikallispoliisi ei tilastoi näitä selvityksiä. Jatkopyynnöllä kysyttiin, ovatko kerrotut aseenkäyttöselvitykset julkista aineistoa. Vastauksen mukaan yksittäinen selvitys on julkisuuslain mukaan salassa pidettävää aineistoa. Selvityksistä laaditut yhteenvedot ovat julkisia ”siltä osin kuin siinä ei kuvata yksityiskohtaisesti poliisin taktisia menetelmiä”. Yhteenvetotietoja julkistavat poliisin ylijohdo tai Poliisikoulu neuvoteltuaan asiasta poliisin ylijohdon kanssa.

Vuonna 2008 takavarikoidut huumeet, sisältäen määrät ja kiinniottopaikat (Tulli). Pyydetty tiedot määristä tullipiireittäin ja huumausainelajeittain toimitettiin muutaman päivän kuluttua. Vastauksessa kerrottiin, että kiinniottopaikoista ei tullissa laadita tilastoja, vaan työ tulisi tehdä manuaalisesti.

Kasvinsuojeluaineiden väärinkäyttöksiin liittyvät asiakirjat vuosilta 2004-2008 (Elintarviketurvallisuusvirasto). Tietopyynnölle ei meinannut löytyä oikeaa yhteyshenkilöä. Lopulta ylitarkastaja soitti yhdeksän päivän kuluttua tietopyynnön hänelle ohjautumisesta. Puhelimessa kerrottiin irrallisia faktoja Eviran toiminnasta, mutta ei käsitelty tietopyyntöasiain. Seuraavana päivänä saatiin sähköpostitse muutaman sanan vastaukset tietopyynnössä esitettyihin kysymyksiin. Viranomaiselta pyydettiin uudelleen tietoja sähköisessä muodossa tai mikäli tietoja ei luovuteta, viranomaispäätöstä. Kahden viikon kuluttua toimitettiin sähköpostin liitteenä tiedonluovutus päätös, valituspäätös sekä asiakirjat tietopyyntöön liittyen.

Vuosina 2007-2009 Suomen markkinoille tarkoitetut ilotulitteet, jotka eivät saaneet myyntilupaa ja samana ajankohtana markkinoilta poisvedetyt ilotulitteet (Turvateknikakeskus). Reilun kahden viikon kuluttua yli-insinööri toimitti useita tiedostoja markkinoilta vedetyistä tuotteista sekä myyntilupakielloista. Puhelinkeskustelussa tarkentui, että tuotteiden tarkat tekniset tiedot kuuluvat liikesalaisuuden piiriin, joten niitä ei toimiteta.

Suomen vankiloissa tapahtuneet kuolintapaukset ja niihin johtaneet syyt vuonna 2008 (Rikosseuraamusvirasto). Tutkija kertoi puhelimitse, että tapauksista pidetään tarkkaa rekisteriä ja kehotti lähettämään virallisen tietopyynnön. Siihen vastattiin kolmen viikon kuluttua kertomalla kuolintapausten lukumäärä sekä moniko näistä oli itsemurha. Muita kuolinsyitä ei tilastoida eikä kerrota jos kyse ei ole henkirikoksesta. Tarkempaa vankilakohdasta erittelyä ei myöskään kerrottu. Yksittäisen henkilön tietoja ei saanut julkisuuslain mukaan kertoa ja vähäinen määrä estää myös muiden tarkempien tietojen kertomisen. Salausperusteita tarkemmin kysyttäessä ne annettiin lakipykäläineen.

Elintarviketarkastajien havaitsemat rikkeet elintarvikemyymälöiden tuotevalvonnassa vuonna 2008 (Kuopion ympäristöterveystoimisto). Vastausta tietopyyntöön jouduttiin tiedustelemaan erikseen ja ympäristöterveyspäällikkö pahoitteli myöhästymistä sähköpostiongelmien vedoten.

Vastauksessa kerrottiin, että aineisto on useammassa kohteessa eikä siitä ole olemassa valmista aineistoa. Aineiston laajuus oli selvitetty kappale- ja kohdemäärittäin. Vastauksessa kerrottiin puutteiden ja toimenpiteiden lukumäärä sekä toimenpiteiden syyt. Jos aineistosta haluttaisiin esille puutteet ja niihin liittyvät jatkotoimenpiteet, pitäisi ne etsiä kohdekortistosta. Aineistoon kerrottiin olevan mahdollista tutustua ympäristöterveystoimistossa.

Vankiloista paenneet ja avohoidosta karanneet vuosina 1998-2008. (Rikosseuraamusvirasto). Vastauksena toimitettiin tilasto, jossa oli pyydettyjä tietoja. Jatkopyynnössä tiedusteltiin lisäksi missä, milloin ja mistä syystä karkaamiset olivat tapahtuneet. Viranomaisen lähetti kysymyskohtaisen vastauksen, jossa avusti kertomalla lukumäärätietoja ja mitä asiakirjoja olisi käytettävissä, joista tieto täytyisi kerätä erikseen. Lisäksi kerrottiin, mitä tietoja ja minkä vuoksi (*esimerkiksi vankilan turvallisuuteen liittyviä tietoja ja henkilötietoja*) ei voitu luovuttaa. Vastauksessa pyydettiin rajaamaan tietopyyntöä ja tarjottiin apua uuden tietopyynnön tekemiseen keskustelemalla viranomaisen kanssa. Vastauksessa oli myös arvioitu, että kyseessä ei tällä kertaa ollut tieteellinen tutkimus, jonka perusteella salassa pidettäviä tietoja olisi voitu luovuttaa.

Koulutus, palkkaus

Tiedot asiakirja-aineiston syntymisestä ja sen julkisuudesta säätiöittä-miseen liittyvän organisaatiomuutoksen aikana (Aalto-yliopisto). Tietojen pyytjä selvitti asiaa Teknillisen korkeakoulun, Kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun kirjaamoista ja Teknillisen korkeakoulun lakimieheltä. Selvisi, että Aaltokorkeakoulu-säätiön hallitus laatii pöytäkirjat ja ne merkitään diariin ja arkistoidaan. Kaikki ohjasivat tiedustelemaan asiasta edelleen muutosorganisaation projektijohtajalta, jolle jätettiin useita soittopyyntöjä ja sähköposteja. Hän ei koskaan vastannut. Tietojen pyytjä oli kaivannut lähinnä linjanvetoa siitä, miltä osin säätiöyliopistojen toiminta on julkisuuslain piirissä ja milloin sen ulkopuolella.

Yliopistorahastoon tehdyt lahjoitukset (Jyväskylän yliopisto). Yliopiston kirjaamo ilmoitti kolmen päivän kuluttua, että tietopyyntö oli siirretty ratkaistavaksi talous- ja viestintäpäälliköille. Puolentoista viikon kuluttua tiedusteltiin, mitä tietopyynnölle kuuluu ja kirjaamosta pahoiteltiin taluspäällikön kiireitä ja vastaamattomuutta. Kirjaamon esimies ilmoitti, että pyydettyjä asiakirjoja ei ollut sähköisessä muodossa, mutta lahjakirjat olivat saatavilla yliopiston kirjaamossa ja ilman lahjakirjaa saatavien lahjoitusten tiedot talouspalveluissa. Molemmista annettiin yhteystiedot.

Professoreiden palkkatiedot (Jyväskylän yliopisto). Tietoja pyydettiin

toimittajan ominaisuudessa toimituksellista työtä varten, jolloin myös henkilökisteriin sisältyvät tiedot olisi voitu luovuttaa. Hallintojohtaja lähetti kuitenkin kielteisen päätöksen, jonka mukaan Jyväskylän yliopisto oli tehnyt päätöksen korkeintaan kolmen palkkatiedon luovuttamisesta kerrallaan. Linjausta perusteltiin valtiovarainministeriön ohjeella palkkatietojen julkisuudesta, mutta ei minkään lain nojalla.

Valintaperusteet, pääsykoetestit ja pääsykoetestien vastaukset viimeisen kolmen vuoden ajalta (Poliisiammattikorkeakoulu). Jo ensimmäisen puhelinkeskustelun aikana kerrottiin, mitkä pyydetyistä tiedoista olivat julkisia ja mitkä salassa pidettäviä. Lisäksi sovittiin tietojen luovuttamisen aikataulusta ja tavasta. Vastaus ja julkiset tiedot toimitettiin sovitusti kahden viikon määräajassa kirjallisen pyynnön tekemisestä. Salattavia tietoja olivat viranomaisen mukaan poliisin peruskoulutuksen kirjatentin ja tutkintokielen kokeiden kysymykset ja aiheet.

Yliopiston rehtoriksi syksyllä 2009 hakeneiden virkahakemukset (Jyväskylän yliopisto). Tietoja pyydettiin sähköisessä muodossa hallintojohtajalta. Kahden viikon kuluttua saapui kielteinen vastaus lakimieheltä, jolle hallintojohtaja oli siirtänyt asian hoidettavaksi. Vastauksessa ilmoitettiin, että tiedot ovat osa henkilökisteriä ja pyydettiin ilmoittamaan peruste henkilötietojen tallentamiseen ja käyttämiseen. Hakemukset niiden julkisilta osiltaan olisivat kuitenkin saatavissa kirjaamosta, minne annettiin yhteystiedot.

Henkilöstön palkkatiedot viimeisen maksukauden ajalta (Viestintävirasto). Vastaus saapui kahden viikon kuluttua. Liitetiedostona toimitettiin kokonaispalkkakulutiedot ja muut pyydetyt tiedot kokonaiskuluina. Tietopyynnön esittäjän tarkoittamaa henkilöittäin eriteltyä tietoa ei toimitettu, mutta tältä osin tietopyyntö oli epätarkka ja se oli saatettu ymmärtää viranomaisessa väärin.

Pro graduihin ja väitöskirjoihin liittyvät plagioinnit ja väärinkäytökset vuosina 2006-2008 (Helsingin yliopisto). Tietopyyntöön vastannut lakimies kertoi lähettäneensä väitöskirjoihin liittyvät rehtorin päätökset postitse, koska niitä ei ollut saatavissa sähköisessä muodossa. Pro gradujen osalta tietopyyntö ohjattiin toiselle lakimiehelle, joka vastasi kahden viikon kuluttua, että tapauksia on ko. aikavälillä ollut yksi. Oheen oli liitetty yliopiston hallituksen asiaan liittyvä pöytäkirjaote.

Kouluissa tapahtuneet opettajien virkarikkeet vuonna 2008 (Kuopion koulutuspalvelukeskus). Hallintojohtaja soitti tietopyynnöstä ja pyysi tietoa aineiston käyttötarkoituksesta. Käyttöä koskeva keskustelu kesti kauan. Tämän jälkeen keskusteltiin tietojen arkaluonteisuudesta ja siitä, että henkilötietolaki estää pyydettyjen tietojen luovuttamisen. Kun tietojen pyytjä selitti olevansa kiinnostunut tapahtuneista rikkeistä ja niihin liittyvistä toimenpiteistä, ei yksittäisistä henkilöistä, hallintojohtaja lupasi toimittaa arkaluonteiset tiedot kirjeitse. Viikon kuluttua sihteeri ilmoitti aineiston olevan valmis.

Kirje saapui seuraavana päivänä. Vastauksessa oli käsitelty tietopyyntö, asian ratkaisuperusteet julkisuuslain mukaan, toimivallan perusteet, maksuttomuus ym., mutta tietosisältöä koskeva osuus oli ytimekäs: ”Kuopion koulutuspalvelukeskus ei ole ollut osallisena kanteluasioissa, jotka ovat koskeneet opettajien virkarikkomuksia vuonna 2008.”

Epäpätevien opettajien tiedot (Tampereen kaupunki). Vastauksena ilmoitettiin, että tiedot sisältyvät henkilökisteriin, josta ei luovuteta tietoja. Tietopyyntöä tarkennettaessa kerrottiin, että kaupunki ei tilastoi epäpätevien opettajien tietoja tai määriä erikseen. Tiedot löytyisivät henkilöstöhallinnon tietojärjestelmistä, mutta tietojen käyttötarkoituksen perusteella tällaiseen erillisen selvityksen tekemiseen ei ryhdyttäisi. Tietojen pyytäjälle tarjottiin mahdollisuutta mennä paikan päälle tutustumaan asiaan.

Tutkimuseettisen jaoston (TUKIJA) uusiin tutkimussuunnitelmiin antamat lausunnot vuodelta 2008. (Valtakunnallisen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta). Pyydetty tiedot toimitettiin neljän päivän kuluessa kirjallisen tietopyynnön esittämisestä.

Seurakunta

Pappien toiminnasta rippileireillä tehdyt valitukset viimeisen kolmen vuoden ajalta (Kirkkohallitus). Kirkkohallituksen tiedottaja vastasi tietopyyntöön, että kirkon työntekijöistä tehdyt kantelut osoitetaan kunkin yhdeksän hiippakunnan tuomiokapituliin ja tietoja voisi tiedustella niistä. Uusi tietopyyntö toimitettiin Helsingin hiippakuntaan. Vastauksena kerrottiin, että ko. valituksia ei ollut viimeisen kolmen vuoden ajalla tullut hiippakuntaan lainkaan.

Kirkon jäsenmäärien muutos ja muutoksien vaikutus seurakuntien taloustilanteeseen (Kirkkohallitus). Vastauksena toimitettiin internet-osoite aineistoon ”Seurakuntien väkiluvut ja väestömuutokset -> Kirkkoon liittyneet ja siitä eronneet”. Lisäksi kerrottiin seurakuntien lukumäärä ja se, että taloustiedot olivat saatavissa kustakin seurakunnasta erikseen. Lisäksi tarjottiin internet-osoite kirkon tiedotuskeskuksen seurakuntien taloutta käsittelevään yleistiedotteeseen.

Kirkon toimintasuunnitelma kriisitilanteen varalle ja sen päivitystiedot (Kirkkohallitus). Vastauksena tarjottiin internet-osoite kirkon kriisiviestintä-aineistoon sekä liitteenä kirkon henkilökunnalle tarkoitettun hätätilaohjeen.